

रुरु गाउँपालिकाको परिचय

गुल्मी जिल्लाको पूर्वी भेगमा पवित्र कालिगण्डकीको तटीय क्षेत्रमा रुरु गाउँपालिका अवस्थित छ । हाम्रो देशको २०७२ असौज ३ मा जारी संघिय संविधान अनुसार नेपाल सरकारबाट २०७३ फाल्गुन २७ मा स्थानीय तहको रूपमा रुरु गाउँपालिकाको घोषणा भएको हो । संघिय संरचना अधि यस क्षेत्रमा रुरु, थानपति, ग्रामी, बलेटक्सार, बम्घा र रिमुवा गरि ६ वटा गा.वि.स.हरु रहेका थिए । उक्त ६ वटा गा.वि.स. हरुको मिलन भै रुरु गाउँपालिकाको जन्म भएको हो । नेपालका प्रशिद्ध चार धाम मुक्तिक्षेत्र, रुरु क्षेत्र, पशुपति क्षेत्र र वराह क्षेत्र मध्येको रुरु क्षेत्रधाम यसै गाउँपालिकामा रहेको र त्यसैको नामबाट हाम्रो यस गाउँपालिकाको नामाकरण भएको छ ।

२०७४ साल अषाढ १४ मा सम्पन्न भएको स्थानीय तहको पहिलो निर्वाचन मार्फत अध्यक्ष श्री निलकण्ठ गौतम, उपाध्यक्ष श्री लक्ष्मीदेवी पन्थ तथा वडाध्यक्षहरुमा श्री रामलाल वि.क. (१) श्री घनश्याम अर्याल (२) श्री शेषनारायण पौडेल (३) श्री फर्सुराम ज्वाली (४) श्री हरि प्रसाद ज्वाली (५) श्री पूर्ण बहादुर रेगामी (६) निर्वाचित भै यस गाउँपालिका र त्यस अन्तर्गतका वडाहरुको नेतृत्व संहाल्नु भएको छ । गाउँपालिकामा १४ सदस्यीय कार्यपालिका र ३२ सदस्यीय गाउँ सभा रहेको छ ।

यो गाउँपालिका २७.९९२६४६ डिग्री अक्षान्तरमा तथा ८३.३८७५२६ डिग्री देशान्तरमा रहेको छ । यसको सबैभन्दा होंचो भाग रिडीबजार समुद्र सतह देखि ५०० मिटर र सबैभन्दा अग्लो भाग बम्घा कोट १६३८ मिटर उचाइमा रहेकाछन् । जम्मा क्षेत्रफल ६७.३७ वर्ग कि.मी. भएको यो गाउँपालिका गुल्मी जिल्लाका १२ वटा स्थानीय तह मध्ये क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा सानो गाउँपालिका अन्तर्गत पर्दछ । ६ वटा वडामा विभाजित यो गाउँपालिकाको केन्द्र घ्युबेसी कायम भएको र उक्त स्थानमा भौतिक संरचना निर्माण नभैसकेकोले हाल बलेटक्सारबाट यस्को कार्य सम्पादन भैरहेको छ ।

यस गाउँपालिकाको धेरै जसो भाग भिराला पहाडहरुबाट बनेको भए पनि ग्रामीको वोहा, वेलचौर तथा याङुंगा, रिडीको विरुवा, बम्घा तथा रिमुवामा सम्झौताको साथै नदी किनाराहरुमा उत्पादनशील जग्गाहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा कालिगण्डकी, उत्तरमा रुद्रावती नदी, दक्षिण तर्फ रिडी खोला पर्दछ । यसरी तीन तिरबाट ठुला नदि तथा खोलाहरुले सिमाना निर्धारण गरेका छन् भने पश्चिम तर्फ छत्रकोट गाउँपालिका पर्दछ । साथै साना खोलाहरुमा तालखोला, जौखोला, ठाडोखोला, उल्लिखोला र काहुले खोलाले सिंचाईको साथै खानेपानीको लागी समेत सहयोग पुर्याईरहेका छन् ।

रिडी देखि धरमपोखरा सम्म १७ कि.मी. पक्की मोटरबाटो रहेको छ । रिडी देखि रुद्रवेनी र रिडी देखि सातमुरे खण्डको मोटरबाटो पक्की हुने अवस्थामा रहेको छ । गाउँपालिकाका सबै ठाउँ र वस्तीहरु कच्ची मोटर बाटोले जोडिएका छन् । लामो दुरीका कच्ची मोटरबाटो तथा रिंग रोडहरु स्तर विकासको क्रममा रहेका छन् । रुरु क्षेत्र ३ वटा जिल्लाको संगम स्थलको रूपमा रहेको छ ।

यो गाउँपालिका धेरै पहिले देखि नै राजनितिक, सामाजिक र शैक्षिक क्षेत्रमा अगाडि रहेको देखिन्छ । राणा विरोधि “जयतु संस्कृतम्” आन्दोलन देखि निरकुंश निर्दलीय पंचायत विरोधि २०४६

सालको जनआन्दोलन तथा २०६२/०६३ को गणतन्त्रात्मक आन्दोलनमा समेत यस क्षेत्रको महत्वपूर्ण सहभागिता भएको पाइन्छ । पंचायती कालको राष्ट्रिय पंचायत देखि बहुदलीय व्यवस्थाको प्रतिनिधि सभा सम्म यस गाउँपालिकाबाट विभिन्न व्यक्तिहरूले प्रतिनिधित्व गर्नु भएको छ । वि.स. १९६८ मा रिडीमा संस्कृत पाठशालाको स्थापना भएको थियो भने २००७ सालको प्रजातन्त्रको आगमन संगे रिडी हाइस्कुल, थोर्गा मिडिल स्कुल, चौतारा प्राइमरी स्कुलहरू खुलेको र त्यसपछि क्रमस सबै ठाउँहरूमा स्कुल पुगेको देखिन्छ । यसरी राजनीतिक, सामाजिक र शैक्षिक क्षेत्रमा अग्रणी रहेकै कारण थुप्रै राजनैतिक नेतृत्व देखि लिएर प्रशासन तर्फ धेरै जना प्रमुख जिल्ला अधिकारी मन्त्रालयका सह-सचिव, सचिव, मुख्य सचिव देखि राजदुत सम्मको प्रशासनिक नेतृत्व यस गाउँपालिकाबाट भएको छ ।

सामाजिक चेतनाको हिसाबले २०२० को दशक देखि नै जातपात तथा छुवाछुत विरोधी आन्दोलन, फटाहा विरोधी आन्दोलन, ब्राह्मणहरूले हलो जोत्ते लगायतका अभियानहरू संचालन भएको पाइन्छ । धार्मिक पर्यटनको हिसाबले प्रशस्त संभावना रहेको यस गाउँपालिकामा महत्वपूर्ण ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरू रहेका छन् । स्नानबाट नै मोक्ष प्राप्त गर्न सकिने पवित्र काली गण्डकी नदि, ऋषिकेश मन्दिर, भृगुतङ्गेश्वर मन्दिर, देवदत्त पार्क लगायत प्रशस्त मठ मन्दिर रहेको रुख क्षेत्रमा माघे संक्रान्ति, कार्तिकको ठूली एकादशी, वैशाखे संक्रान्ति लगायतका पर्वहरूमा श्रद्धालु भक्तजनहरूको भीड लाग्ने गर्दछ । ऋषि शृङ्गयले तपस्या गरेको लेक गुफा भनेर चिनिने श्रृङ्गेश्वर तपोभूमि धाम पनि महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलको रूपमा रहेको छ । यहाँ विशेष गरेर श्रावण औंसी र अन्य समयमा पनि भक्तजन र मनोरम दृश्य हेर्नेहरूको गन्तव्य स्थलको रूपमा रहेको छ । बम्धा कोटमा रहेको मन्दिर र रानीले काटेको भनेर चिनिने ढुंगा महत्वपूर्ण रहेका छन् । यो स्थान दृश्यावलोकनका लागि अत्यन्तै महत्वपूर्ण मानिन्छ । गवादीमा सिद्धबाबा, अचमेश्वरको मन्दिर तथा कृष्ण डाँडा गन्तव्य स्थलका रूपमा रहेका छन् । थोर्गाको ऐतिहासिक थानपति मन्दिर दर्शन तथा उक्त मन्दिर रहेको स्थानबाट आसपासको मनोरम दृश्यावलोकनको लागि महत्वपूर्ण रहेको छ । यसै गरि बलेटक्सारको भैरव मन्दिर, बम्धाको मालिका मन्दिर, रुद्रबेनी आदि महत्वपूर्ण छन् ।

आन्तरिक श्रोतका हिसाबले रिडी क्षेत्र, गवादीको रुद्रबेनी तथा बम्धाको बगाउनी लगायतका ठाउँहरूबाट बालुवा, गिट्टी, ढुंगा महत्वपूर्ण श्रोतका रूपमा रहेका छन् । विभिन्न वार्डहरूमा ढुंगा खानी रहेका छन् । रिडी र बलेटक्सार मुख्य बजार केन्द्रका रूपमा रहेका छन् । थोर्गाको खुदो र गूँड, च्युरेकको लिची, बम्धाको दुध र आलु मुख्य उत्पादन हुन् । कुखुराको अण्डा, दुध, मकै र धानको उन्नत वित्र, घाँसको वित्र उत्पादनमा गाउँपालिका आत्मनिर्भर छ । गाई, भैंसी, बंगुर, कुखुराका फर्महरू क्रमस विकसित हुदै छन् । बम्धा र थानपतिको खुत्कामा व्यवसायिक मत्स्यपालन पोखरीहरू रहेका छन् । तरकारी, विभिन्न जातको मकै र धानको वित्र समेत उत्पादन हुने गरेको छ । काष्ठ र स्टिलका फर्निचर उद्योगहरू, पैचो पसल प्रा.ली. द्वारा संचालित अचार तथा जाम जेली उद्योगका साथै सानातिना घरेलु उद्योगहरू छन् । रिडीमा हाइड्रोपावर कम्पनी रहेको छ । राष्ट्र कै एकमात्र कफि अनुसन्धान केन्द्र समेत यसै गाउँपालिकाको भण्डारीडाँडामा रहेको छ । हालसम्म रिडी र बलेटक्सारमा गरी ५ वटा बैंक तथा प्रशस्त सहकारी संस्थाहरू कृयाशील रहेका छन् । रानिवासमा रहेको स्नातक

तहको अध्यापन हुने शृङ्खिश्वर बहुमुखी क्याम्पस तथा रिडीमा रहेका संस्कृत विधापिठ तथा रिडी बहुमुखी क्याम्पस गरि ३ वटा क्याम्पसहरु छन् । माध्यमिक तहका ७ वटा, आधारभूत तह अन्तर्गत कक्षा (८ सम्म संचालित ७ वटा र कक्षा ५ वा सो भन्दा तल संचालित २९ वटा गरी ४३ वटा विद्यालयहरु छन् । रिडीमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, भट्टकुवा र अन्य वार्डमा गरी ६ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा आयुर्वेद औषधालयका साथै निजी स्तरका क्लिनिक तथा मेडिकलहरुले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । रुख गाउँपालिका अन्तर्गत स्वास्थ्य, शिक्षा, महिला विकास, कृषि, पशुका कार्यालयहरु स्थापना भै संचालन भइरहेका छन् । ईलाका बन कार्यालय, ईलाका प्रहरी कार्यालय, विद्युत प्राधिकरणको शाखा कार्यालय रिडीमा संचालित छन् ।

यस गाउँपालिकामा सामुदायिक, सरकारी र निजी बनहरु प्रशस्त मात्रामा रहेका छन् । साल, सल्ला, ख्यर, सिमल आदि काठ विक्रिबाट आमदानी हुने गरेको छ । सल्ला र ख्यर ठूलो परिमाणमा निकासी हुने गर्दछ ।

यस गाउँपालिकामा ४२७६ घरधुरी र २३,१५५ जनसंख्या रहेको छ । जातिगत हिसाबले ब्राह्मण, आदिवासी जनजाती र दलित रहेको पाइन्छ । धार्मिक हिसाबले हिन्दुहरुको संख्या अत्यधिक रहेको र अन्य धर्मावलम्बीहरुमा क्रि�ष्टियन, मुस्लिम र बौद्धहरु रहेका छन् । नेवार, मगर समुदायको संस्कृति भेषभुषा तथा विभिन्न चाडपर्वहरुले सांस्कृतिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन् । रिडी, बलेटक्सार, बलेचौर तथा टाहाटिममा नेवार जातिको बस्ती रहेको र उक्त स्थानका लाखे नाच, गाईजात्रा, रोपाई जात्रा, घोडेजात्रा आदि प्रसिद्ध छन् ।

२. रुरु क्षेत्रको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

रुरुक्षेत्रको कारक गण्डकी नदी हुन् । गण्डकीको महिमाका कारण विभिन्न ऋषिमुनिहरुले यसका तटिय क्षेत्रमा तपस्या गरेका कारणवाट नै रुरु कन्या, ऋषिकेश, भृगुतुङ्गेश्वर आदिको विकास भै रुरुक्षेत्रधाम बनेको हो । विष्णु भगवान्को गाला (गण्ड) देखि पसिनाको रूपमा वगेर आएकी हुनाले यी नदीको नाम गण्डकी रहेको हो । त्यस्तै “गण्डक” ऋषिको तपस्याद्वारा प्रसन्न गरिएकी हुनाले यिनको नाम गण्डकी रहेको पनि मानिएको छ । यी नदी कृष्ण वर्णकि हुनाले कृष्ण गण्डकी वा काली गण्डकी पनि भनिन्छ । कालिगण्डकीको महात्म्य पुराणहरुमा उल्लेख भएकोले ऋषिमुनिहरु तप (ध्यान) गर्न यहाँ आएको देखिन्छ । बराह पुराणमा कुरुक्षेत्र लगायतका अन्य तिर्थस्थलमा गरेको तिर्थ र स्नान भन्दा कालिगण्डकीमा स्नान गर्दा सय गुना बढि पुण्य प्राप्त हुने कुरा उल्लेख छ । धेरै प्रकारका चक्रहरु भएका शालिग्रामहरु यी नदीमा पाइने भएकोले यीनलाई चक्रनदी पनि भनिन्छ । गौरीशंकर हिमालयको दामोदर कुण्डको काखवाट निस्किएर मुक्तिक्षेत्र रुरुक्षेत्र हुदै भारतको सोनपुरको हरिहर क्षेत्रमा गएर काली गण्डकी भारतको गंगा नदीमा मिसिन्छन् । यसरी गण्डकी नदीको शीर मुक्तिक्षेत्र, मुटु रुरुक्षेत्र र पाउ हरिहर क्षेत्र हो ।

शालीग्राम पाइने एकमात्र नदी काली गण्डकी हुन् । यीनै नदीमा गजेन्द्र हातीलाई ग्राहले पक्रेको र उक्त ग्राहलाई भगवान् विष्णुले आफ्नो सुदर्शन चक्रले मार्दा चक्रले घोटिएका शिलानै पछि शालिग्राम बन्न गएको कुरा कार्तिक महात्म्यमा लेखिएको छ । गण्डकी नदी भित्र पाईने चक्र चिन्ह भएको शालिग्रामलाई देवताको रूपमा पुज्दा प्राणप्रतिष्ठा गर्नु पर्दैन ।

भगवान रामचन्द्रले दिग्गिजयको वेला गण्डकीमा स्नान गरेर हरिहर क्षेत्र हुदै पशुपतिनाथको दर्शन गरेका, व्रेतायुगमा रामचन्द्रलाई पति पाऊँ भनी सोहृ हजार राजकन्याले गण्डकी तटमा आराधाना गरेका भगवान कृष्णका दाजु वलरामले सुत हत्याको प्रक्षालन गर्न गण्डकीमा स्नान गर्न आएका, राजर्षि भरतले गण्डकी तटमा तपस्या गरेको लगायतका दृष्टान्तहरु विभिन्न पुराणमा उल्लेख भएका छन् । यसरी गण्डकी नदीको स्नानवाट मात्र मोक्ष प्राप्त गरिने थुप्रै दृष्टान्तहरु रहेका छन् ।

यसरी गण्डकीको महिमाको कारण भृगुकुलका देवदत्त ऋषिले गण्डकीको किनार हाल “देवदत्त पार्क” रहेको स्थानको गलफुले ओढारमा लामो कठोर तपस्या गरे । उनको तपस्यावाट इन्द्रासन डग्मगाउने आशङ्का गरी देवराज इन्द्रले उनको तपस्या भङ्ग गर्न गन्धर्व, अप्सरा र कामदेवलाई पठाए । देवदत्त ऋषिले तपस्या गरिरहेको पवित्र आश्रमको समीपमा पुरी गन्धर्वहरुले मधुर स्वरमा गीत गाउन थाले । अप्सराहरु नाच्न थाले । कामदेवले उपयुक्त मौका पारी ऋषिलाई लक्षित गरी कामोत्तेजक पुष्पवाण प्रहार गरे । यो वातावरणले ऋषिको ध्यान एकाग्र भएन । उनी आश्रमको वरिपरि विचरण गर्न लागे । त्यसै क्रममा उनको आँखा “प्रम्लोचा” नामकी अप्सरा माथि पर्न गयो । अप्सराको नजिक पुगे । उनको हाउभाउ कटाक्षले ऋषि मोहित भए र अप्सरासँग संवाद गर्दा गर्दै नजिकिए । त्यस पछिका केहि समय उनले तीनै अप्सरासँग विताए ।

समय वित्दै जाँदा ऋषिमा विवेक उदायो । आफ्नो कार्य प्रति वैराग्य जाग्यो र उनले अप्सरालाई त्यही स्थानमा छोडी एकान्त तपस्थलको खोजिमा गण्डकीको किनारै किनार उत्तर तर्फ लागे । केही अगाडी वढे पछि एक सुन्दर आश्रम देखे र गण्डकीमा स्नान गरी उक्त आश्रममा लामो कठोर तपस्या गरे । उनको तपस्यावाट प्रशन्न भै महादेव प्रकट हुनु भयो । ऋषिको तपस्याको प्रभावले उक्त स्थानमा शिवलिङ्गहरु प्रकट भए । भूगु ऋषिको तपस्यावाट ईश्वर प्रकट भएको यस स्थानलाई भूगुतुङ्गेश्वर भनिन्छ । यसरी महादेव प्रकट भै भगवान्वाट प्राप्त ज्ञान र उनको प्रसादवाट भूगु अर्थात देवदत्त ऋषिले मोक्ष प्राप्त गरे ।

उता ऋषिले छोडेर गएपनि प्रम्लोचा अप्सराले केहि समय उक्त आश्रममा विताइन् । उनी ऋषिद्वारा गर्भवति भएकि थिइन् । उनले ऐउटी कन्या जन्माइन् । कन्या जन्मे पछि कन्यालाई उक्त स्थानमा छोडी उनी स्वर्ग गइन् । कन्यालाई उक्त आश्रमको वरिपरि विचरण गर्ने मृगले दुध पिलाएर हुर्काए । मृगलाई “रुरु”भनिन्छ र रुरुले दुध पिलाएर हुर्केकी कन्यालाई “रुरुकन्या”भनियो । रुरुकन्या वढदै गइन् र किशोरावस्थाको अन्त तिरवाट उनी भगवान् विष्णुको कठोर तपस्यामा लीन भइन् । उनको अलौकिक तपस्याको प्रभावले उनको शरीरमा कान्ति छायो र त्यो तपोमय तेजले आश्रम नै उज्यालो देखिन थाल्यो ।

रुरु कन्याको कठोर तपस्यावाट भगवान् विष्णु प्रशन्न भै उनको साम्ने प्रकट हुनुभयो । समाधिमा लीन भै ढुटो जस्तो स्थीर वनेको उनको शरीरमा प्रवेश गरी इन्द्रियहरुलाई सकृय तुल्याई उनको अगाडी प्रकट हुनु भयो । आफ्नो अगाडी साक्षात विष्णु प्रकट भएकोमा उनी अत्यन्त प्रशन्न भइन् र भगवानलाई दण्डवत प्रणाम गरिन । भगवान विष्णुले हे कन्या म तिम्रो कठोर तपस्यावाट निकै प्रसन्न भएँ जे बर मारछ्यौ माग भन्दा रुरु कन्याले चतुर्वाहु विष्णुको रूपमा हजुर यसै स्थानमा विराजमान होइवक्सीयोस् भनी वरमागिन् । त्यस कारण भगवान विष्णुले ऋषिकेशको रूपमा उक्त स्थानमा छोड्नु भयो । रुरु कन्याको इन्द्रियहरुमा प्रवेष गरी उनलाई सकृय तुल्याएको ईश्वरको रूप ऋषिकेश हो । अर्थात इन्द्रियहरुलाई “ऋषिक” भनिन्छ र इन्द्रियहरुका “ईश” (मालिक) “ऋषिकेश” हुन् । साथै भगवान् विष्णुले रुरुकन्यालाई अर्को वरदान दिनु भयो । तिम्रो यो शरीर सबै तीर्थहरु मध्य सर्वश्रेष्ठ वनोस र तिम्रो नामले यो क्षेत्र प्रशिद्ध होस भनी वरदान दिएकोले उक्त रुरु कन्याको नामवाट नै यो क्षेत्रको नाम “रुरुक्षेत्र” रहन गयो । त्यस पछि रुरुकन्याले आफ्नो देह यही छोडी भगवानवाट अनुग्रह प्राप्त गरेकी हुनाले मोक्ष प्राप्त गरिन ।

यसरी यहाँ प्रशिद्ध मन्दिर तथा तीर्थस्थलहरु वन्न पुगे । भूगु कुलका ऋषि देवदत्त, रुरुकन्या लगायत प्रशस्त ऋषिमुनिले तपस्या गरेको पवित्र कालीगण्डकीको तटमा स्याङ्गजा तर्फ भूगुतुङ्गेश्वर र पाल्या जिल्लामा पर्ने ऋषिकेश लगायत प्रशस्त मठ मन्दिर रहेको यो क्षेत्र नेपालका चार धाम मध्येको एक रहेको कारण सिङ्गो गाउँपालिका समेत रुरु वन्न गयो ।

३. भौगोलिक स्थिति र अवस्था

नेपालको राजधानी काठमाडौंवाट ३५३ कि.मी. पश्चिम र पाँच नम्बर प्रदेशको राजधानी बाट करिब ८३ कि. मि. उत्तर तर्फ रहेको छ । ६७.३७ कूल वर्ग कि.मी. क्षेत्रफल भएको यस गाउँपालिका पूर्वमा सत्यवती गाउँपालिका, पश्चिममा छत्रकोट गाउँपालिका, उत्तरमा सत्यवती र छत्रकोट गाउँपालिका र दक्षिणमा पाल्पाको तानसेन नगरपालिका पर्दछ । समुद्र सतह देखि १४३४ रहेको छ ।

४. जमिनको बनावट

यस गाउँपालिकाको अधिकांश भूभाग पहाडले ढाकिएको छ । पहाड र नदी किनार, टार र बेंसी गरी जम्मा ७ प्रतिशत भूभाग मात्र समतल भएको अनुमान गरिएको छ । भू-धरातलीय स्वरूपको आधारमा ६९ प्रतिशत भूभाग पहाडी भागले ओगटेको छ ।

५. माटो

गाउँपालिकाको लगभग ८२ प्रतिशत जनताहरूलाई कृषि क्षेत्रले रोजगारी प्रदान गरेको छ । कृषि पेशामा माटोको ज्यादै महत्वपूर्ण भूमिका भएता पनि यहाँ माटोको बारेमा कुनै ठोस सम्भाव्यता अध्ययन भएको छैन । समग्र देशको नमूना अध्ययनका आधारमा यस जिल्लाको माटोको प्रकार र उर्वरताको बारेमा निम्न अनुसार रहेको पाइन्छ ।

अ) पाँगो माटो:

यहाँका नदी वेशीहरूमा पाँगो माटोको प्रचुरता छ । जहाँ पर्याप्त अन्त उत्पादन तरकरी वालीको सम्भावना रहेको छ किनभने नदीले बगाई ल्याएको पाँगो, सडेको पातपतिङ्गर र अन्य कम्पोष्ट जन्य पदार्थलाई छेउछाउ तट वर्ती भागमा निक्षेप गर्दै जाँदा यी भागहरू अत्यधिक उब्जाउ योग्य रहेका छन् । तथापि वर्तमान समयमा रासायनिक मलको व्यापक प्रयोगको कारण यहाँको माटोमा अम्लीयता वृद्धि भई उत्पादनमा हासको स्थिति देखापरेको छ ।

६. हावापानी र जलवायु

यस गाउँपालिकाको अधिकांश भाग पहाडी भएको हुँदा प्रमुखतया समशीतोष्ण हावापानी भएतापनि (लेकाली अल्पाईन) र पर्वतीय (टुण्ड्रा) किसिमको हावा पानीको क्षेत्र पनि छ । यहाँको वार्षिक औसत तापक्रम अधिकतम ३० डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम १० डिग्री सेल्सियस रहेको छ । वार्षिक औसत वर्षा १५० मि.मि. रहेको छ । जिल्लाको हावापानीको अवस्थालाई हेर्दा सामान्यत निम्न किसिमको हावापानी पाइन्छ ।

क) न्यानो समशीतोष्ण हावापानी समुद्र : सतह देखि ४९४ मिटर सम्मको उचाईमा यस्तो हावापानी पाइन्छ । यहाँ सामान्यत हिउँदको तापक्रम १० डिग्री से.सम्म सरदर रहने गर्छ । गृष्ममा सरदर

मनसुन २०० मी.मी. सम्म हुन्छ । उच्च धरातलीय क्षेत्रको कारणले यहाँ हिउँदै तापक्रम ७ से ० सम्म र गृष्मको सरदर तापक्रम ३५ डिग्री से. सम्म रहन्छ ।

७. जलभण्डार

रुरु गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल मध्ये पानीले ढाकेको ठाउँ न्यून रहेको पाइन्छ । नदीनालाको हिसावले यस रुरु गाउँपालिकालाई जलश्रोत सम्पन्न गाउँपालिका मानिन्छ । रुरु गाउँपालिकाका प्रमुख नदीहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

१. कालिगण्डकी नदी
२. बडीगाड खोला
३. रिडी खोला
४. उर्ली खोला, ताल खोला र काउले खोला

८. सम्पदा

गुल्मी जिल्लामा रहेको यो गाउँपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक सुन्दरताको साथै पर्यटकीय दृष्टिकोणबाट अति महत्वपूर्ण छ । रुरु गाउँपालिकामा निम्नानुसार पर्यटकीय स्थानहरू रहेका छन् ।

१. रिडी (ऋषिकेशब मन्दिर, भृगुतुङ्गेश्वर मन्दिर, देवदत्त पार्क)
२. बम्घाकोट
३. सिद्धबाबा, अचमेश्वरको मन्दिर तथा कृष्ण डाँडा गन्तव्यस्थल, थोर्गाको ऐतिहासिक थानपति मन्दिर, बलेटक्सारको भैरव मन्दिर, बम्घाको मालिका मन्दिर र खड्गादेवी मन्दिर, रुद्रबेनी आदि छन् ।

९. गतिविधिहरू

क) पर्यटन

रुरु गाउँपालिका सांस्कृतिको हिसावले धनी गाउँपालिका हो । ब्राह्मण र क्षेत्री, नेवार, मगर लगायत विविध जातजाति तथा भाषा सांस्कृतिको धनी यी जातजातिहरूका-आफ्जो परम्परा, रीतिरिवाज, धर्म, भाषा, भेषभूषा, रहनसहन, खानपीन, जात्रापर्वहरू छन् । गाउँपालिकामा मनाइने प्रमुख चाड दशै, तिहार, माघेसंक्रान्ति, जनैपूर्णिमा, तीज, स्वस्थानी पूर्णिमा, मातातीर्थ औंशी, आदि पर्दछन् । यो गाउँपालिकामा लाग्ने प्रमुख मेलाहरू निम्न अनुसार छन् ।

वडा	मेलालाग्ने स्थान	महत्व
१	रिडी	माघेसंक्रान्ति, एकादशी, माघे औंसी गाईजात्रा, लाखेजात्रा
२	रुद्रविनी	माघेसंक्रान्ति

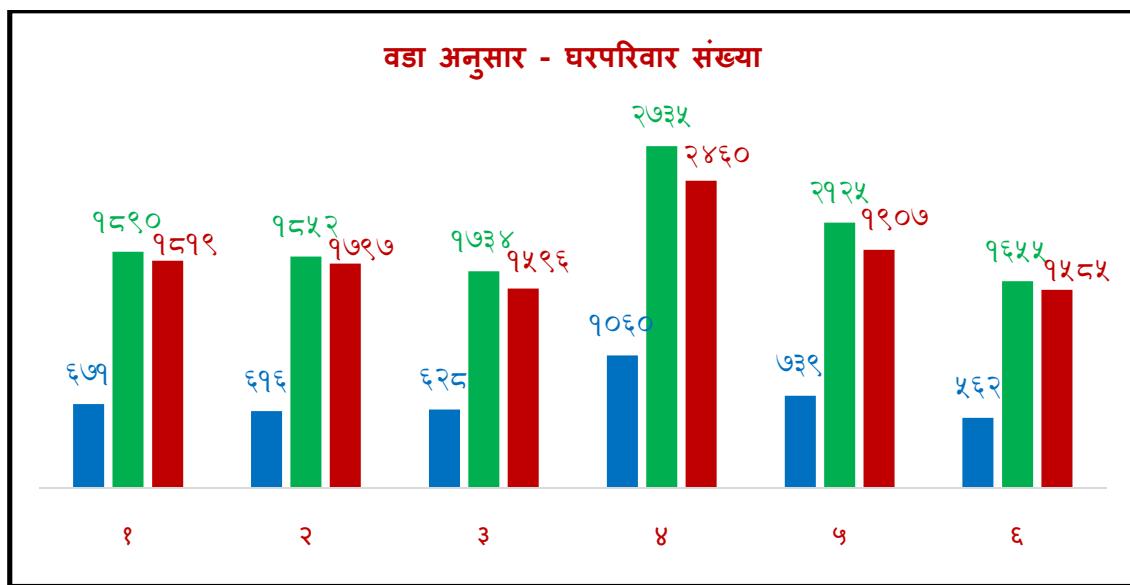
४	श्रृङ्गेश्वर तपोभूमि, बलेटक्सार, बलेचौर	कुशोऔंसी, गाईजात्रा, लाखेजात्रा
५	बम्घा, टाहाटिम, दोबाटा	गाईजात्रा, लाखेजात्रा, सरायेनाच
६	बम्घाकोट	सरायेनाच

सांस्कृतिक पर्यटनको दृष्टिकोणबाट रिडी बजार अनुपम रहेको छ । अधिकांश नेवार समुदाय रहेको बजारमा परम्परागत रितीरिवाज, धर्म, भाषा, भेषभूषा, रहन सहन, खानपिन, जात्रा पर्वहरू सहित यहाँको स्थानीय मौलिक सँस्कृति देख्न सकिन्छ । सनातन देखि नित्यपूजा र पर्व अनुसारको पूजा धार्मिक विधि विधान अनुसार गरिन्छ । वडादशै, चैतेदशै, लगायतका पर्वहरूमा बोका, राँगा, कुखुरा, हाँस सहितको वली पूजा गरिन्छ । देशभित्र र बाहिरबाट दैनिक रूपमा भक्तजनहरू दर्शन गर्न र पूजा गर्न आउछन् । यस रुमा हुने प्रमुख जात्राहरूमा लाखेजात्रा, जनैपूर्णिमाको भोलिपल्ट निकालिने गाईजात्रा, भोटेजात्रा आदि छन् ।

१०. वडागत रुपमा जनसंख्या विवरण

गुल्मीको रुरु गाउँपालिकामा जम्मा ६ ओटा वडा रहेका छन्, जसमा ४२७६ घरपरिवारको संख्या रहेको छ। जसमध्ये महिलाहरुको संख्या ११९९१ र पुरुषहरुको १११६४ गरी जम्मा २३१५५ जनसंख्या रहेको छ। सबैभन्दा बढी अर्थात ५१९५ जनसंख्या वडा नम्बर ४ मा रहेको छ भने सबैभन्दा कम अर्थात ३२४० जना वडा नम्बर ६ मा देखिएको छ।

वडानं.	घर परिवार संख्या	महिलाको संख्या	पुरुषको संख्या	जम्मा
१	६७१	१८९०	१८९९	३७०९
२	६१६	१८५२	१८९७	३६४९
३	६२८	१७३४	१८९६	३३३०
४	१०६०	२७३५	२४६०	५१९५
५	७३९	२१२५	१९०७	४०३२
६	५६२	१६५५	१५८५	३२४०
जम्मा	४२७६	११९९१	१११६४	२३१५५

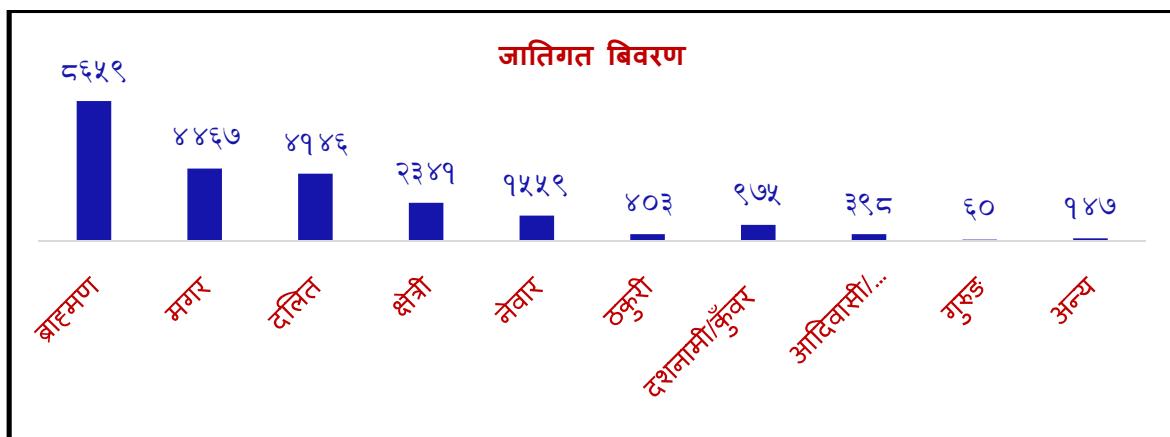

११. जातीयगत जनसंख्याको विवरण (वडागत रुपमा)

जातिगत जनसंख्याको आधारमा रुरु गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी ब्राह्मणको संख्या रहेको छ, भने सबैभन्दा कम गुरुङको संख्या रहेको छ। ब्राह्मणको संख्या ८६५९ रहेको छ, जसमध्ये वडा नम्बर ४ मा सबैभन्दा बढी अर्थात २७३५ रहेका छन्। त्यस्तै सबैभन्दा कम रहेका गुरुङहरुको संख्या ६० रहेको छ, र सबै नै वडा नम्बर १ मा वसोवास गर्ने गरेका छन्। सबैभन्दा बढी संख्या रहनेमा ब्राह्मणपछि, मगर ४४६७, त्यसपछि, तेस्रो नम्बरमा दलित ४१४६, चौथोमा क्षेत्री २३४१ पाचौमा नेवार १५५९ रहेका छन्। सबैभन्दा कम संख्या हुने जातिमा

गुरुङपछि, आदिवासी, बोटेमाभी रहेका छन्, उनीहरुको जम्मा संख्या ३९८ रहेको छ। अन्य अन्तर्गत विभिन्न जातजातिका १४७ जना रहेका छन्।

वडा नं.	ब्राह्मण	मगर	दलित	क्षेत्री	नेवार	ठाकुर	दशनामीर कुँवर	आदिवासीर बोटेमाभी	गुरुङ	अन्य	जम्मा
१	१६९४	५२७	७१५	३२०	३१६	३७			६०	४०	३७०९
२	९८१	६४२	८४३	६७६	७	१८७	२८५	७		१४	३६४९
३	१२६४	५२९	१०४९	३५५	११०					२३	३३३०
४	२७३५	३१६	६१९	५८७	७३५	१७९				२४	५१९५
५	१३७७	६६८	३९३	१३०	३९१		६८०	३९१		३९	४०३२
६	६०८	१७८५	५२७	२७३			१०			७	३२४०
जम्मा	८६५९	४४६७	४१४६	२३४१	१५५९	४०३	९७५	३९८	६०	१४७	२३१५५

१२. वडागत घरमुलिको विवरण

रुह गाउँपालिकामा धेरैजसो घरमा पुरुष नै घरमुलीका रूपमा रहेका छन्। २९५७ परिवारमा घरमुलीका रूपमा पुरुष रहेका छन् भने ११६० घरपरिवारमा मात्र महिला घरमुलीका रूपमा रहेका छन्। जसमध्ये वडा नम्बर ४ मा सबैभन्दा बढी ६५१ पुरुष र २५३ महिला गरी जम्मा १०६० जना घरमुलीका रूपमा रहेका छन्।

वडा नं.	अन्य	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	जम्मा
१		४८२	१८८	६७९
२		३८४	२३२	६१६
३		४६५	१६३	६२८
४		६५१	२५३	१०६०
५		५८५	१५३	७३९
६		३९१	१७१	५६२
जम्मा		२९५७	११६०	४२७६

लिङ्ग अनुसार - घरमुलीको विवरण

२९५७

पुरुष घरमुली

११६०

महिला घरमुली

१३. धर्म अनुसार जनसंख्याको विवरण

यस गाउँपालिका मा ९९ प्रतिशत भन्दा बढी जनसंख्याले हिन्दू धर्म मान्ने गरेको छन्। जम्मा जनसंख्या २३१५५ मध्ये २२९३० जनाले हिन्दू धर्म मान्ने गरेका छन्। हिन्दू धर्मपछि बौद्ध धर्म मान्नेको संख्या ८५ जना रहेको छ, भने त्यसपछि ६४ जनाले क्रिस्टियन, ६३ जनाले अन्य विभिन्न धर्म, ८ जनाले इस्लाम र सबैभन्दा कम जम्मा ५ जना गन्दर्भ धर्म मान्ने गरेका छन्। हिन्दू धर्म मान्नेको संख्या सबैभन्दा बढी वडा नम्बर ४ मा ५१४२ र सबैभन्दा कम वडा नम्बर ६ मा रहेका छन्।

वडा नं.	हिन्दू	बौद्ध	क्रिस्टियन	इस्लाम	गन्दर्भ	अन्य	जम्मा
१	३६५२	२६		८		२३	३७०९
२	३६११	२६	७			५	३६४९
३	३२८२	०	४८				३३३०
४	५१४२	९	९			३५	५१९५
५	४०११	१६			५	०	४०३२
६	३२३२	८					३२४०
जम्मा	२२९३०	८५	६४	८	५	६३	२३१५५

धर्म अनुसार जनसंख्याको विवरण

२२९३०

८५

६४

८

५

६३

हिन्दू

बौद्ध

क्रिस्टियन

इस्लाम

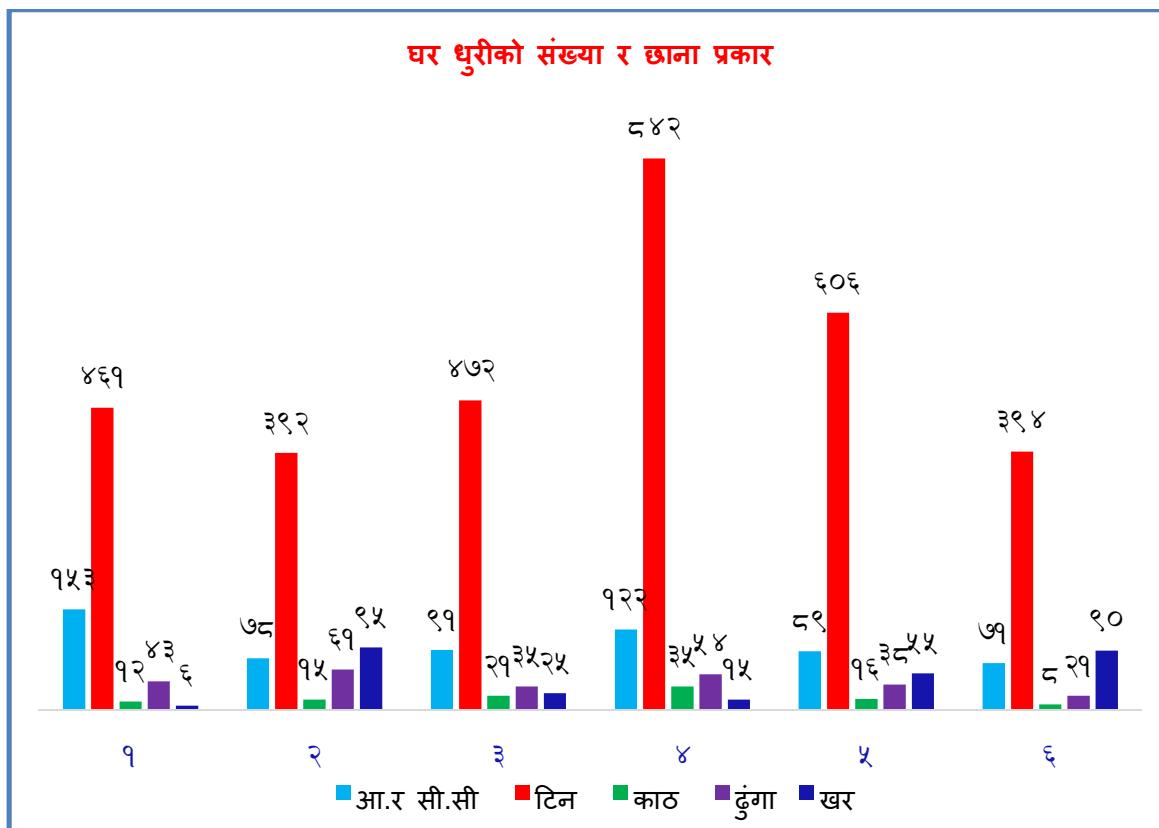
गन्दर्भ

अन्य

१४. घर धुरीको संख्या र छाना प्रकार

रुरु गाउँपालिकामा सबै भन्दा धेरै अर्थात् ३१६७ टिनका छाना रहेका छन् भने सबैभन्दा कम अर्थात् १०६ काठका छाना रहेका छन् ।

वार्ड न.	आ.र सी.सी	टिन	काठ	दुंगा	खर
१	१५३	४६१	१२	४३	६
२	७८	३९२	१५	६१	९५
३	९१	४७२	२१	३५	२५
४	१२२	८४२	३५	५४	९५
५	८९	६०६	१६	३८	५५
६	७१	३९४	८	२१	९०
जम्मा	६०४	३१६७	१०७	२५२	२८६

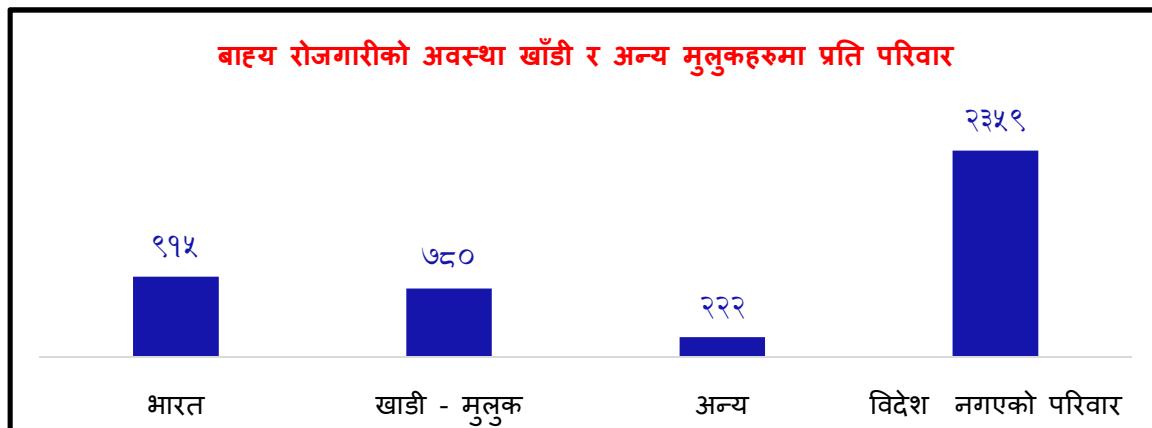

१५. बाह्य रोजगारीको अवस्था (खाँडी र अन्य मुलुकहरूमा) प्रति परिवार

रुरु गाउँपालिकामा रोजगारीका लागि सबैभन्दा बढी परिवारका सदस्य भारत गएका छन् । ११५ परिवार सदस्य वैदेशिक रोजगारीका लागि भारत गएका छन् । त्यस्तै दोस्रोमा ७८० परिवारका

सदस्य खाडी मुलक गएका छन् । रोजगारीका लागि कुनै पनि सदस्य विदेश नै नगएको परिवारको संख्या २३५९ रहेका छन् भने २२२ परिवारका सदस्य भने रोजगारीका लागि अन्य विभिन्न मुलुक गएको देखिएको छ ।

वडा नं.	भारत	खाडी-मुलुक	अन्य	विदेश नगएको परिवार	जम्मा
१	४९	९९	१५	५०८	६७१
२	२२६	१६३	२३	२०४	६१६
३	१५६	७५	४६	३५०	६२८
४	१७९	२१४	४०	६२९	१०६०
५	२४१	१५८	२८	३११	७३९
६	६४	७१	७०	३५७	५६२
जम्मा	९९५	७८०	२२२	२३५९	४२७६

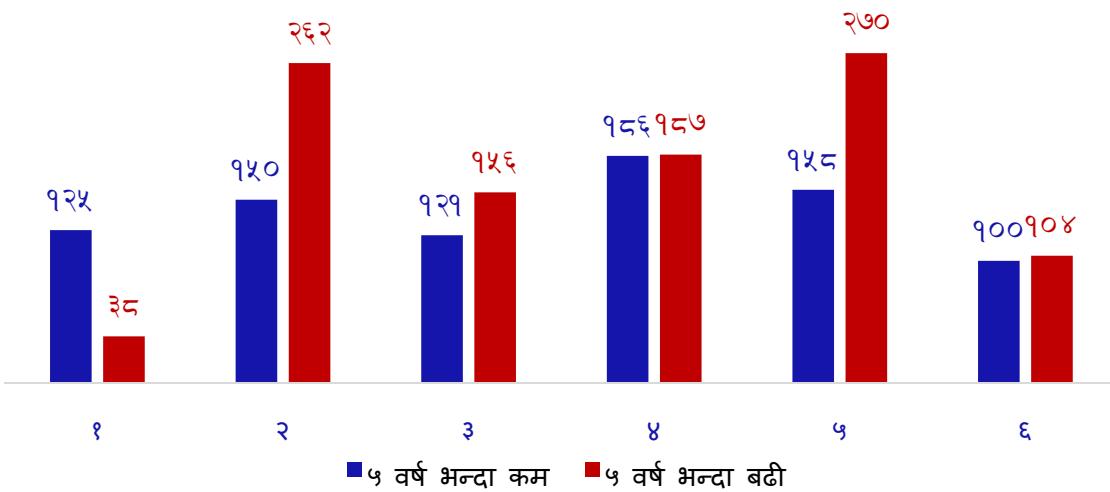

१६. विदेशमा जानेहरूको समयावधिको विवरण

विदेशमा गएर बस्नेहरूको समयावधिको अवस्थाबाटे अध्ययन गर्दा १०१७ जना व्यक्ति ५ वर्षभन्दा बढी विदेशमा बसेको पाइएको छ भने ८४० जना ५ वर्षभन्दा कम विदेश बसेको पाइएको छ । अन्य शिर्षकमा जस्तै यसमा पनि वडा नम्बर ४ का व्यक्ति सबैभन्दा बढी विदेश गएको र बसेको पाइएको छ ।

वडा नं.	५ वर्ष भन्दा कम	५ वर्ष भन्दा बढी
१	१२५	३८
२	१५०	२६२
३	१२१	१५६
४	१८६	१८७
५	१५८	२७०
६	१००	१०४
जम्मा	८४०	१०१७

विदेशमा जानेहरुको समयावधिको विवरण

१७. वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको मासिक आमदानी विवरण

रुहु गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएर २०,००० देखि ५०,००० रुपैया सम्म आमदानी गर्नेको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् ८७७ जना रहेको पाइएको छ। त्यस्तै सबैभन्दा कम अर्थात् ११४ जनाको मासिक आमदानी १ लाखभन्दा बढी रहेको छ। त्यस्तै ४३१ जनाको मासिक आमदानी १०,००० देखि २०,००० सम्म, २५१ जनाको ५०,००० देखि १,००००० सम्म र १८५ जनाको १०,००० सम्म मासिक आमदानी रहेको देखिएको छ।

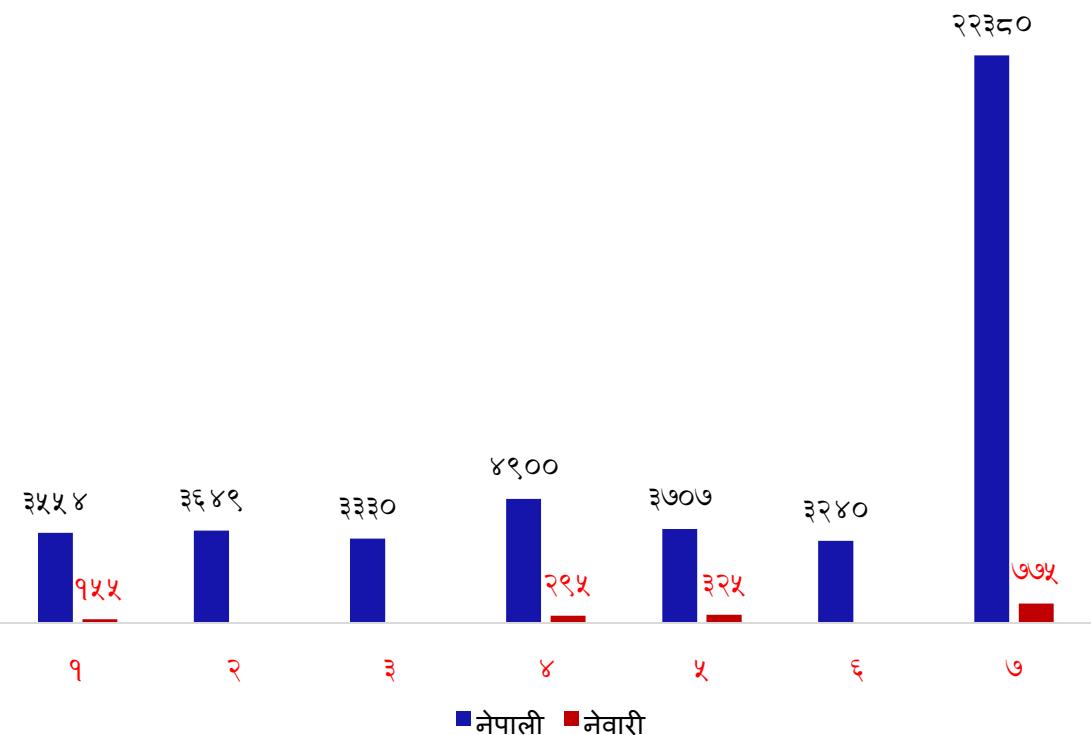
वडा नं.	० देखि १०००	१०००० देखि २००००	२०००० देखि ५००००	५०००० देखि १०००००	१००००० भन्दामाथि
१	४	३०	८४	३६	९
२	२९	११६	२१०	३५	२२
३	३१	५७	१३२	४३	१४
४	३६	५९	१६३	७४	४१
५	५८	१००	२०१	४८	२१
६	२७	६९	८७	१५	७
जम्मा	१८५	४३१	८७७	२५१	११४

१८. भाषागत जनसंख्याको विवरण (वडा गत रूपमा)

यस गाउँपालिकामा लगभग सबैले नै नेपाली भाषा बोल्ने गरेको पाइएको छ । रुपु गाउँपालिकामा रहेका जम्मा २३१५५ जनसंख्या मध्ये २३१३९ जनाले नेपाली भाषा बोल्ने गरेका छन् भने जम्मा ७५५ जनाले नेवारी भाषाको प्रयोग गर्ने गरेका छन् यसरी हेर्दा यस गाउँपालिकामा नेपाली बाहेक अन्य भाषा बोल्नेको संख्या अत्यन्तै न्यून रहेको देखिएको छ ।

वडा नं.	नेपाली	नेपाली रसस्कृत	नेवारी	अन्य	जम्मा
१	३५५४		१५५	०	३७०९
२	३६४९			०	३६४९
३	३३३०				३३३०
४	४९००		२९५	०	५१९५
५	३७०७		३२५	०	४०३२
६	३२४०			०	३२४०
जम्मा	२२३८०		७७५		७७५

भाषागत जनसंख्याको विवरण (वडागत रूपमा)

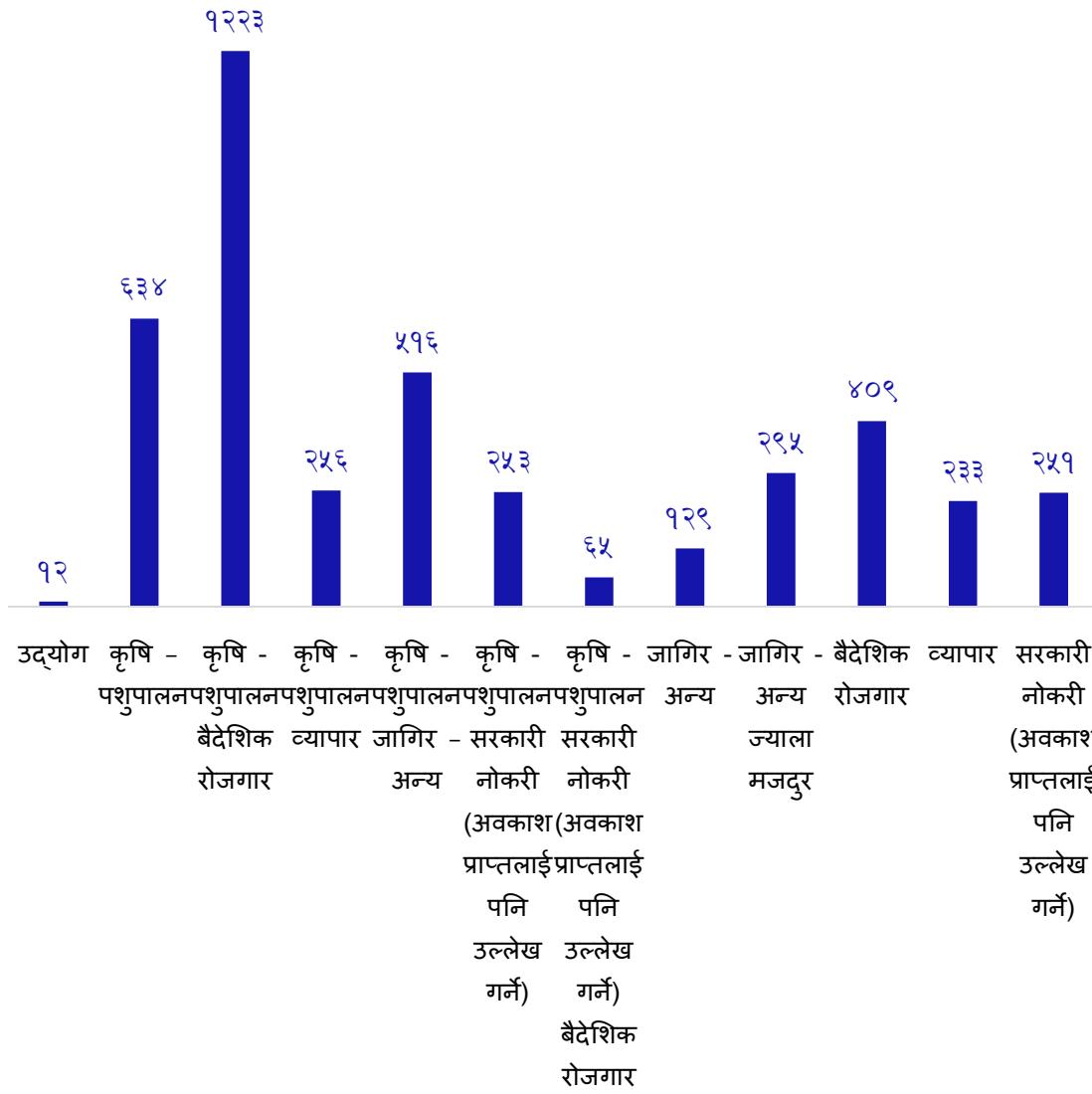

१९. पेशागत रुपमा जनसंख्याको विवरण

रुरु गाउँपालिकामा वसोवास गर्नेहुलाई पेशाको आधारमा उद्योग, कृषि तथा पशुपालन, कृषि-पशुपालन-वैदेशिक रोजगार, कृषि-पशुपालन-व्यापार, कृषि-पशुपालन-जागिर, कृषि-पशुपालन-सरकारी नोकरी (अवकाश प्राप्तलाई पनि), कृषि-पशुपालन-सरकारी नोकरी (अवकाश प्राप्तलाई पनि) -वैदेशिक रोजगार, जागिर-अन्य, जागिर-अन्य-ज्याला मजदुर, वैदेशिक रोजगार, व्यापार, सरकारी नोकरी -अवकाश प्राप्तलाई पनि उल्लेख गर्ने) गरी जम्मा १२ ओटा क्षेत्रमा विभाजन गरी अध्ययन गरिएको थियो । ४२७६ परिवार यी माथिका पेशामा संलग्न रहेको पाइएको छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी अर्थात् १२२३ परिवार कृषि-पशुपालन-वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाइयो भने सबैभन्दा कम अर्थात् १२ परिवार उद्योग पेशामा संलग्न रहेको पाइयो । त्यस्तैगरी ६३४ परिवार कृषि-पशुपालनमा, ५१६ परिवार कृषि-पशुपालन-जागिर र अन्य पेशामा संलग्न रहेको अध्ययनले देखाएको छ । यसमा पनि सबैभन्दा बढी बडा नम्बर ४ मा नै बढी परिवार पेशागत रुपमा संलग्न रहेको देखिएको छ ।

बडा नं.	उद्योग	कृषि - पशुपालन	कृषि-पशुपालन वैदेशिक रोजगार	कृषि- पशुपालन व्यापार	कृषि-पशुपालन जागिर - अन्य	कृषि-पशुपालन सरकारी नोकरी- अवकाश प्राप्तलाई पनि उल्लेखगर्ने)	कृषि (पशुपालन सरकारी नोकरी-अवकाश प्राप्तलाई पनि उल्लेखगर्ने) वैदेशिक रोजगार	जागिर (अन्य	जागिर (अन्यज्याला मजदुर	वैदेशिक रोजगार	व्यापार	सरकारी नोकरी -अवकाश प्राप्त लाईपनि उल्लेखगर्ने)	जम्मा
१	२	१२३	६४	२५	४५	२२	३	६८	७३	८४	१११	५१	६७१
२	१	६७	२८५	२१	४१	२६	१४	१३	३७	७४	१२	२५	६१६
३	०	६४	१४३	४४	१४४	६८	१२	५	३०	१५	९	९४	६२८
४	२५	२७०	३८१	१५७	१२९	४३	१५	२६	३७	४३	६४	२६	१०६०
५	१	८२	२४३	२०	७४	४०	६	१२	७२	१२५	२९	३५	७३९
६	४	१२८	१०७	२४	८३	५४	१५	५	४६	६८	८	२०	५६२
जम्मा	१२	६३४	१२२३	२५६	५१६	२५३	६५	१२९	२९५	४०९	२३३	२५१	४२७६

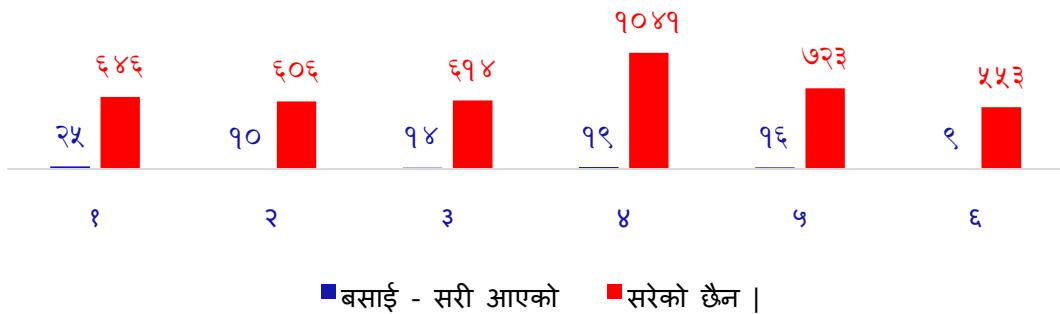
पेशागत रूपमा जनसंख्याको विवरण

२०. विगत ५ वर्षको समयमा बसाईसराईको अवस्था

५ वर्षको अन्तरालमा यस गाउँपालिकामा बसाईसराईको अवस्था हेर्न यो शिर्षकमा अध्ययन गरिएको थियो । गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये जम्मा ९३ परिवारमात्र अन्य स्थानबाट रुह मा बसाईसराई गरी आएको पाइएको छ, भने बाँकी ४१८३ परिवार कतै बसाईसराई गरेको पाइएन । यसरी हेर्दा यस गाउँपालिकामा बसाईसराईको अवस्था खासै नरहेको देखिएको छ ।

विगत ५ वर्षको समयमा वसाईसराईको अवस्था

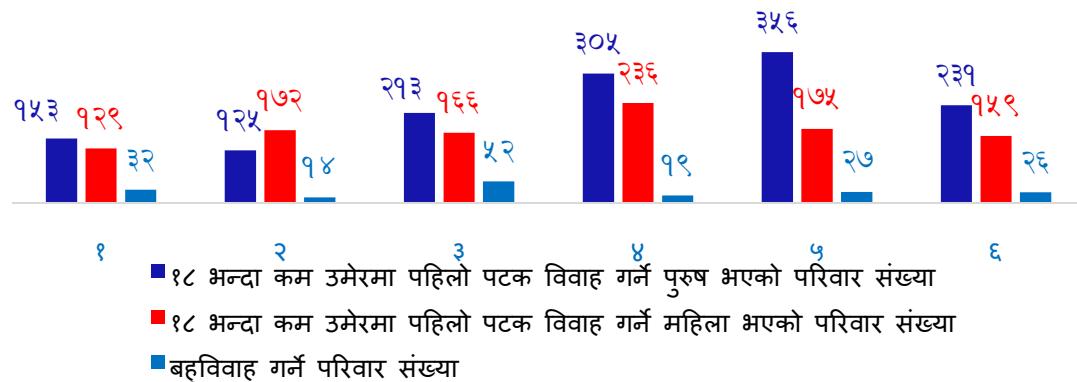
वडा नं.	बसाई - सरीआएको	सरेको छैन	जम्मा
१	२५	६४६	६७१
२	१०	६०६	६१६
३	१४	६१४	६२८
४	१९	१०४९	१०६०
५	१६	७२३	७३९
६	९	५५३	५६२
जम्मा	१३	४९८३	४२७६

२१. १८ वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह गर्ने परिवार संख्या

यस रुपु गाउँपालिकामा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह गर्ने परिवारको संख्यालाई ३ शिर्षक दिई वर्गीकरण गरिएको छ। जसमा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा पहिलो पटक विवाह गर्ने पुरुष भएको परिवारको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् १३८३ रहेको छ, भने १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा पहिलो पटक विवाह गर्ने महिला भएको परिवारको संख्या १०३७ रहेको पाइएको छ। त्यस्तै वहुविवाह गर्ने परिवारको संख्या १७० रहेको अध्ययनले देखाएको छ।

वडा नं.	१८ भन्दा कम उमेरमा पहिलोपटक विवाह गर्ने पुरुष भएको परिवार संख्या	१८ भन्दा कम उमेरमा पहिलो पटक विवाहगर्ने महिला भएको परिवार संख्या	वहुविवाह गर्ने परिवार संख्या
१	१५३	१२९	३२
२	१२५	१७२	१४
३	२१३	१६६	५२
४	३०५	२३६	१९
५	३५६	१७५	२७
६	२३१	१५९	२६
जम्मा	१३८३	१०३७	१७०

१८ वर्ष भन्दा कम उमेरमा बिवाह गर्ने परिवार संख्या

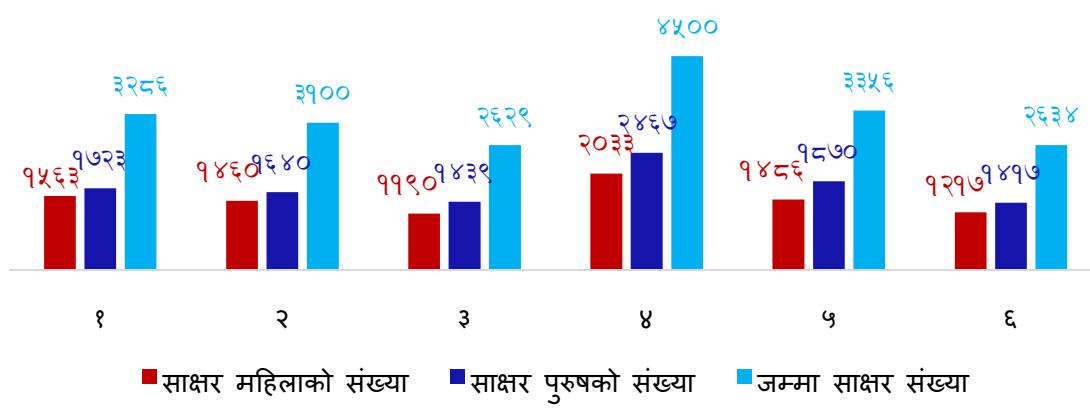

२२. महिला र पुरुषको साक्षरता विवरण

गुल्मी जिल्लाको रुरु गाउँपालिकामा जम्मा २३१५५ जनसंख्या मध्ये अधिकांश जनसंख्या अर्थात् १९५०५ साक्षर रहेको पाइएको छ । जसमा १०५५६ पुरुष र ८९४९ महिला रहेका छन् । ३६५० जना भने निरक्षर रहेको देखिएको छ ।

वडा नं.	साक्षर महिलाको संख्या	साक्षर पुरुषको संख्या	जम्मा साक्षर संख्या
१	१५६३	१७२३	३२८६
२	१४६०	१६४०	३१००
३	११९०	१४३९	२६२९
४	२०३३	२४६७	४५००
५	१४८६	१८७०	३३५६
६	१२१७	१४१७	२६३४
जम्मा	८९४९	१०५५६	१९५०५

महिला र पुरुषको साक्षरता विवरण

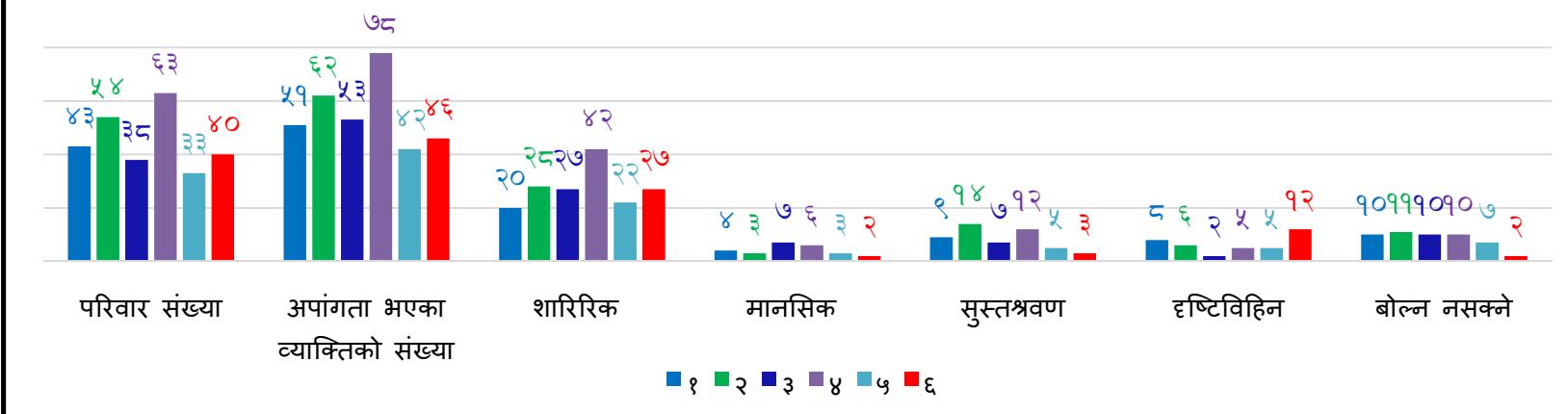

२३. वडागत रुपमा अशक्तहरुको विवरण

रुह गाउँपालिकामा शारिरिक तथा मानसिक रुपमा अपाङ्गता भएका जम्मा परिवारको संख्या २७१ रहेको छ। अर्थात यति परिवारका कुनै एक वा सोभन्दा बढी सदस्यमा कुनै न कुनै किसिमको अपाङ्गता रहेको देखिएको छ। २७१ परिवारका ३३२ जना सदस्य अपाङ्गता भएका छन्। जसमा सबैभन्दा बढी अर्थात् १६६ जना शारिरिक त्यसपछि दोस्रोमा ५० जना सुस्तश्ववण, ५० जना बोल्न नसक्ने, ३८ जना दृष्टिविहिन र २५ जना मानसिक रुपमा अशक्त रहेको पाइएको छ।

वडा नं.	परिवार संख्या	अपांगता भएका व्यक्तिको संख्या	शारिरिक	मानसिक	सुस्तश्ववण	दृष्टिविहिन	बोल्न नसक्ने
१	४३	५१	२०	४	९	८	१०
२	५४	६२	२८	३	१४	६	११
३	३८	५३	२७	७	७	२	१०
४	६३	७८	४२	६	१२	५	१०
५	३३	४२	२२	३	५	५	७
६	४०	४६	२७	२	३	१२	२
जम्मा	२७१	३३२	१६६	२५	५०	३८	५०

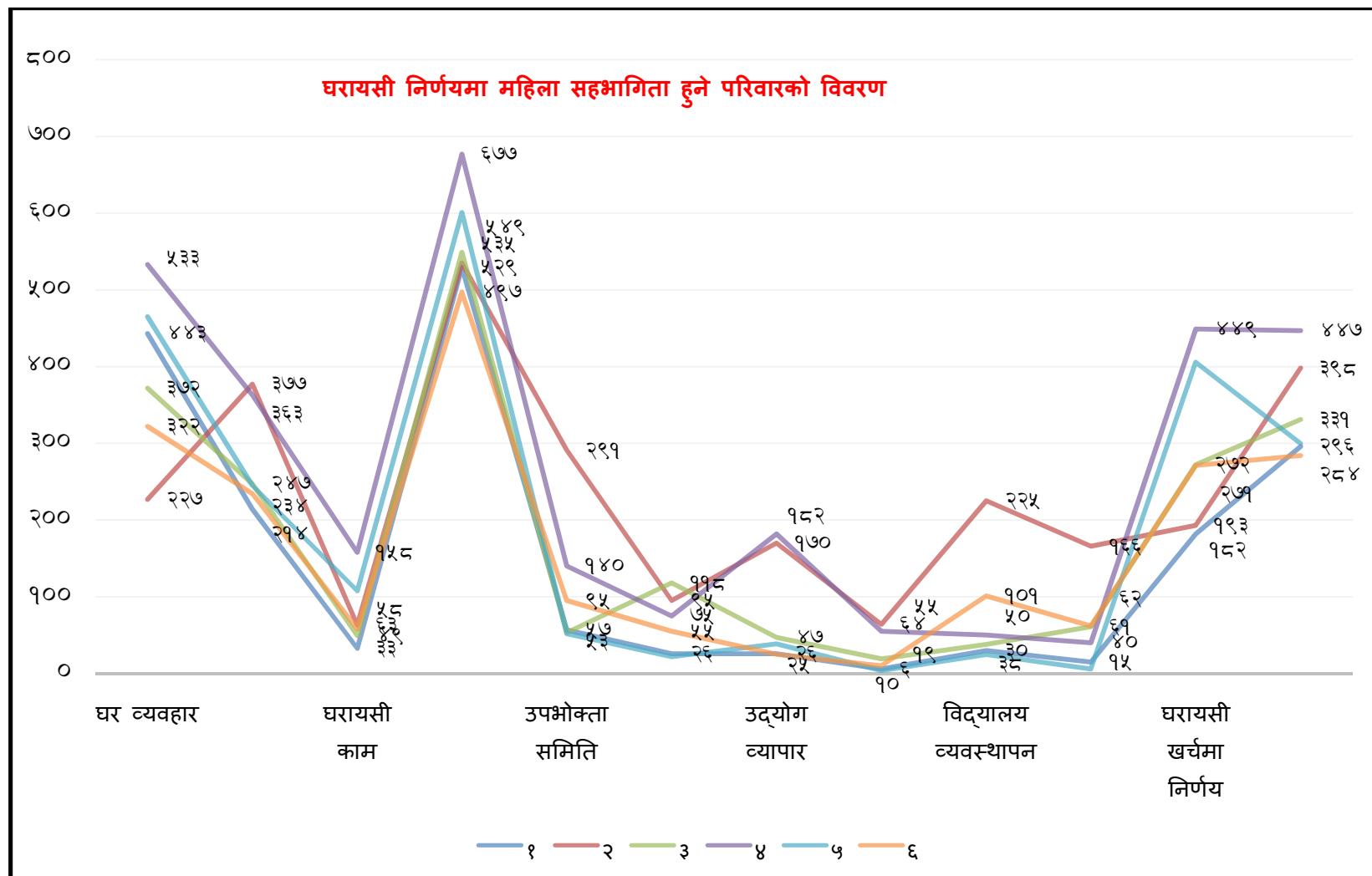
वडागत रुपमा अशक्तहरुको विवरण

२४. घरायसी निर्णयमा महिला सहभागिता हुने परिवारको विवरण

यस रुप गाउँपालिकामा घरायसी निर्णयमा महिलाको सहभागिताको स्थिति हेर्नका लागि यो अध्ययन गरिएको थियो । सबैभन्दा बढी ३३८८ महिला घरायसी काममा व्यस्त हुने गरेको अध्ययनले देखाएको छ भने जम्मा ४६९ पुरुष मात्र घरायसी काममा व्यस्त हुने पाइएको छ । त्यस्तै गरी घरायसी खर्चमा निर्णय गर्नेमा पनि महिलाको संख्या पुरुषको भन्दा अधिक रहेको छ । घरायसी खर्चमा निर्णय गर्नेमा २०५६ महिला छन् भने १७७३ पुरुष छन् । घर व्यवहार चलाउनेमा भने महिलाभन्दा पुरुष अधिक रहेको देखिएको छ । २३६२ पुरुष र १६८० महिलाले घर व्यवहारमा निर्णय लिने गरेका छन् । उद्योग व्यापारमा ४३६ पुरुष र २११ महिला रहेका छन् । विद्यालय व्यवस्थापनमा भने पुरुषको भन्दा महिलाको संख्या बढी रहेको देखिएको छ । ५१७ महिला र ५१० पुरुष विद्यालय व्यवस्थापनमा रहेका छन् । समग्रमा भन्दा यस गाउँपालिकामा केही मात्रामा मात्र पुरुष अधिक देखिएको तर महिला पनि घरायसी निर्णयमा उत्तिकै सहभाग भएको पाइएको छ ।

बडा नं.	घरव्यवहार		घरायसी काम		उपभोक्ता समिति		उद्योग व्यापार		विद्यालय व्यवस्थापन		घरायसी खर्चमा निर्णय	
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
१	४४३	२१४	३३	५२९	५७	२६	२६	६	३०	१५	१८२	२९६
२	२२७	३७७	६३	५३५	२९१	९५	१७०	६४	२२५	१६६	१९३	३९८
३	३७२	२४७	४९	५४९	५३	११८	४७	१९	३८	६१	२७२	३३१
४	५३३	३६३	१५८	६७७	१४०	७५	१८२	५५	५०	४०	४४९	४४७
५	४६५	२४५	१०८	६०१	५२	२२	३९	४	२५	६	४०६	३००
६	३२२	२३४	५८	४९७	९५	५५	२५	१०	१०१	६२	२७१	२८४
जम्मा	२३६२	१६८०	४६९	३३८८	५८८	४९१	४३६	२११	५१०	५१७	१७७३	२०५६

२५. सेवाकेन्द्र पुग्न लाग्ने समयका आधारमा घरपरिवार संख्या

वडा नं.	वडा कार्यालय				नजिकको सेवा केन्द्र				गाउँपालिकाको कार्यालय				जिल्ला सदरमुकाम				
	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दा बढी	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दा बढी	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दा बढी	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म
१	६७	२	२८३	३०७	१०७	२	५१	२६०	२७०	८३	४	१७	३३	४०८			१३
२	१८३	२०९	२४	१००	९५	१५५	२२	८३	२६०	३५६				२००			२२३
३	१७०	०	१५५	३२०	६९		१५६	३७५	४००	०	०	५००	०	०	०	०	०
४	८८		३४२	४७४	८८		३४२	४७४	८८	३४२	४७४	८८	८८	८८			
५	२२५		७५	४३८	१३७		१७८	४२२	४७५	१५१	२६	११०	११	५२३		२	५३
६	११९	४	२२३	२१६	११२	३५	२२२	२२२	३७१	१६४	१	१२	१६	३८५			१६१
जम्मा	८५२	२१५	११०२	१८५५	६०८	१९२	९७१	१८३६	१८६४	७८४	३७३	१११३	८६६	१६०४	०	२	४५०

यस गाउँपालिकामा रहेका ४ प्रकारका सेवाकेन्द्रहरूमा पुग्न लाग्ने समयलाई ४ भागमा वर्गीकरण गरी अध्ययन गरिएको थियो । जसमा वडा कार्यालय, नजिकको सेवा केन्द्र, गाउँपालिकाको कार्यालय र जिल्ला सदरमुकाम रहेका छन् । साथै समयलाई १ घण्टादेखि २ घण्टा, २ घण्टादेखि ४ घण्टा, ३० मिनेटभन्दा कम रर ३० देखि ६० मिनेटसम्म गरेर विभाजन गरिएको थियो । जसमा वडा कार्यालय पुग्न सबैभन्दा बढी अर्थात १८५ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट लाग्ने गरेको पाइयो भने दोस्रोमा ११०२ लाई ३० मिनेटभन्दा कम, ८५२ लाई १ घण्टादेखि २ घण्टा र सबैभन्दा कम २१५ परिवारलाई वडा कार्यालय पुग्न २ देखि ४ घण्टा लाग्ने गरेको पाइएको छ । त्यस्तैगरी नजिकको सेवा केन्द्र पुग्नका लागि सबैभन्दा धेरै १८३६ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट लाग्ने गरेको पाइयो भने सबैभन्दा कम १९२ परिवारलाई २ देखि ४ घण्टासम्म लाग्ने गरेको पाइएको छ । त्यस्तै गाउँपालिकाको कार्यालय पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी अर्थात १८६४ परिवारलाई १ देखि २ घण्टासम्म लाग्ने गरेको पाइयो भने सबैभन्दा कम अर्थात ३७३ परिवारलाई गाउँपालिकाको कार्यालय पुग्न ३० मिनेटभन्दा कम समय लाग्ने गरेको पाइएको छ । उता जिल्ला सदरमुकाम पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी १६०४ परिवारलाई २ देखि ४ र सबैभन्दा कम २ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट लाग्ने गरेको पाइएको छ । समग्रमा भन्दा नगरपालिकामा रहेका सेवा केन्द्र पुग्नका लागि एभरेजमा १ देखि २ घण्टा लाग्ने गरेको पाइएको छ ।

२६. स्वास्थ्यसेवा लिन लाग्ने समयका आधारमा घरपरिवार संख्या

यस गाउँपालिकामा रहेका कुल ४२७६ परिवारमध्ये सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी २१४१ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट लाग्ने गरेको पाइयो र सबैभन्दा कम एउटा परिवारलाई मात्र ४ घण्टाभन्दा बढी लाग्ने गरेको पाइयो । १०१० परिवार ३० मिनेटभन्दा

कम समयमै, ६८८ परिवार १ घण्टादेखि २ घण्टा समयमा र सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईमा पुग्ने गरेको पाइएको छ भने १५ परिवारलाई २ देखि ४ घण्टा लाग्ने गरेको पाइएको छ। त्यस्तैगरी स्वास्थ्य चौकीसम्म पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी १७६४ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट, दोस्रोमा १०८३ लाई ३० मिनेटभन्दा कम त्यसपछि ७९७ लाई १ देखि २ घण्टा, २४० परिवारलाई २ देखि ४ घण्टा र सबैभन्दा कम १०३ परिवारालर्य ४ घण्टा भन्दा बढी लाग्ने गरेको पाइएको छ। अस्पताल पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी १५१४ परिवारलाई १ देखि २ घण्टा दोस्रोमा ११२९ लाई २ देखि ४ घण्टा, ३८ परिवारलाई ४ घण्टा भन्दा बढी र १४ परिवारलाई ३० देखि ६० मिनेट लाग्ने गरेको पाइएको छ।

वडा नं.	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई					स्वास्थ्यचौकी					अस्पताल				
	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दा बढी	१ घण्टादेखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दाबढी	१ घण्टा देखि २ घण्टा	२ घण्टा देखि ४ घण्टा सम्म	३० मिनेट भन्दा कम	३०-६० मिनेट	४ घण्टा भन्दा बढी
१	३८		९६	३१५		१०७	६	२२७	२२३		१८२	१४५			२
२	१९४	४	१३	३१२		१८३	२०९	२४	१००	१००	२००	४१६			१९
३	६२		१६०	३८१		७७		१४६	३८२		३११	९६	०	०	०
४	८८		३४२	४७४		८८		३४२	४७४		९३	८४			
५	१०२		१९१	४४४		२५०	१	७०	४१५	१	३८४	२०१		११	५
६	२०४	११	१२८	२१५	१	९२	२४	२७३	१७०	२	३४४	१८७	०	३	१२
जम्मा	६८८	१५	१०१०	२१४१	१	७७७	२४०	१०८३	१७६४	१०३	१५१४	११२९	०	१४	३८

२७. शिक्षा केन्द्र / विद्यालय जान लाग्ने समयका आधारमा घरपरिवार विवरण

शिक्षा केन्द्र वा विद्यालय जान लाग्ने समयका आधारमा परिवारको संख्या बारे जानका लागि यो अध्ययन गरिएको थियो। जसमा बालविकास जान लाग्ने समय, आधारभूत तह जान लाग्ने समय र मावि तह जान लाग्ने समय गरी ३ तहमा वर्गीकरण गरी अध्ययन गरिएको थियो। जसमा सबैभन्दा बढी अर्थात ७२३ परिवार १५ मिनेटभन्दा कम समयमै बालविकास पुग्ने गरेको पाइएको छ। त्यस्तै दोस्रोमा ४२१ परिवारलाई बालविकास पुग्न १५ देखि ३० मिनेट, त्यसपछि ९९ परिवारलाई १ घण्टाभन्दा बढी लाग्ने गरेको पाइएको छ। सबैभन्दा कम अर्थात ४३ परिवारलाई बालविकास पुग्न १ घण्टाभन्दा बढी लाग्ने गरेको पाइएको छ। त्यस्तैगरी ६४६ परिवारलाई आधारभूत तह जान १५ देखि ३० मिनेट लाग्ने गरेको छ, भने ४९६ परिवार १५ मिनेटभन्दा अघि नै यहाँ पुग्ने गरेका छन्। तेस्रोमा २७५ परिवारलाई १ घण्टाभन्दा बढी र सबैभन्दा कम अर्थात ९९ परिवारलाई आधारभूत तह सम्मको विद्यालय पुग्न १ घण्टाभन्दा बढी समय लाग्ने गरेको पाइएको छ। त्यसरी नै मावि तह पुग्नका लागि सबैभन्दा बढी ४१९ परिवारलाई १ घण्टाभन्दा बढी, ३७१ परिवारलाई १५ देखि ३० मिनेट, २९८ परिवारलाई ३० देखि ६० र २८२ परिवारलाई १५ मिनेटभन्दा कम समय लाग्ने गरेको देखिएको छ।

वडा नं	वालविकास जान लाग्ने समय					आधारभूत तह जान लाग्ने समय					मा वि तह जान लाग्ने समय				
	१ घण्टा भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३० - ६० मिनेट	१ घण्टा भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३० - ६० मिनेट	१ घण्टा भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट	३० - ६० मिनेट	१ घण्टा भन्दा बढी	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मिनेट
१	९	१६३	२७	५	१७	१०	७३	३२	१०७	२२	१२	४			
२	११६	१९	५३	३५	८८	३७	६५	४४	१३७	१३	२५	५३			
३		१८६	११४	१२	१	९९	१८५	६३	८	२२	१५४	१५१			
४		१३२	९४	२७	२४	१२१	१२०	४१	३०	११९	९७	३५			
५	७	८२	१०९	१४	१६	४९	१७७	८९	१२५	२२	५०	६१			
६		४४	२४	१४	४	४९	२६	६	१२	६१	३३	१७			
जम्मा	४३	७२३	४२१	९९	९९	४९६	६४६	२७५	४१९	२८२	३७१	२९८			

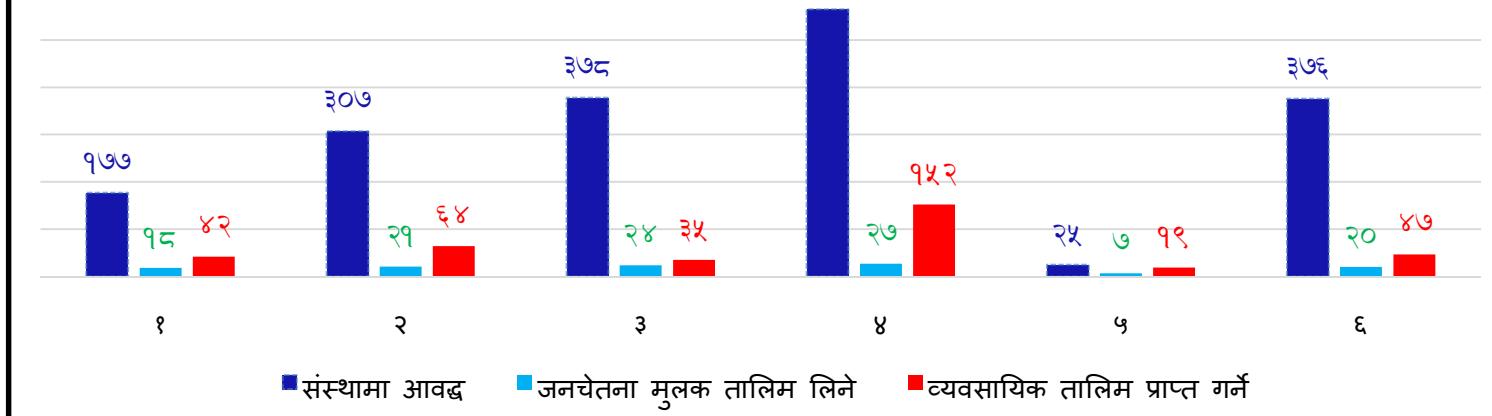
२८. संस्थामा आबद्ध, जनचेतनामुलक/व्यवसायिक तालिम प्राप्त गरेका आधारमा परिवारको विवरण

रुह गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये १८२६ परिवार विभिन्न संस्थामा आबद्ध रहेका छन् । जसमा ११७ परिवारले जनचेतनामुलक तालिम लिएका छन् भने ३५९ ले व्यवसायिक तालिम लिएका छन् ।

वडा नं.	संस्थामा आबद्ध	जनचेतना मुलक तालिम लिने	व्यवसायिक तालिम प्राप्त गर्ने
१	१७७	१८	४२
२	३०७	२१	६४
३	३७८	२४	३५
४	५६५	२७	१५२
५	२५	७	१९
६	३७६	२०	४७
जम्मा	१८२६	११७	३५९

संस्थामा आबद्ध, जनचेतना मुलक / व्यवसायिक तालिम प्राप्त गरेका आधारमा परिवारको विवरण

५६५

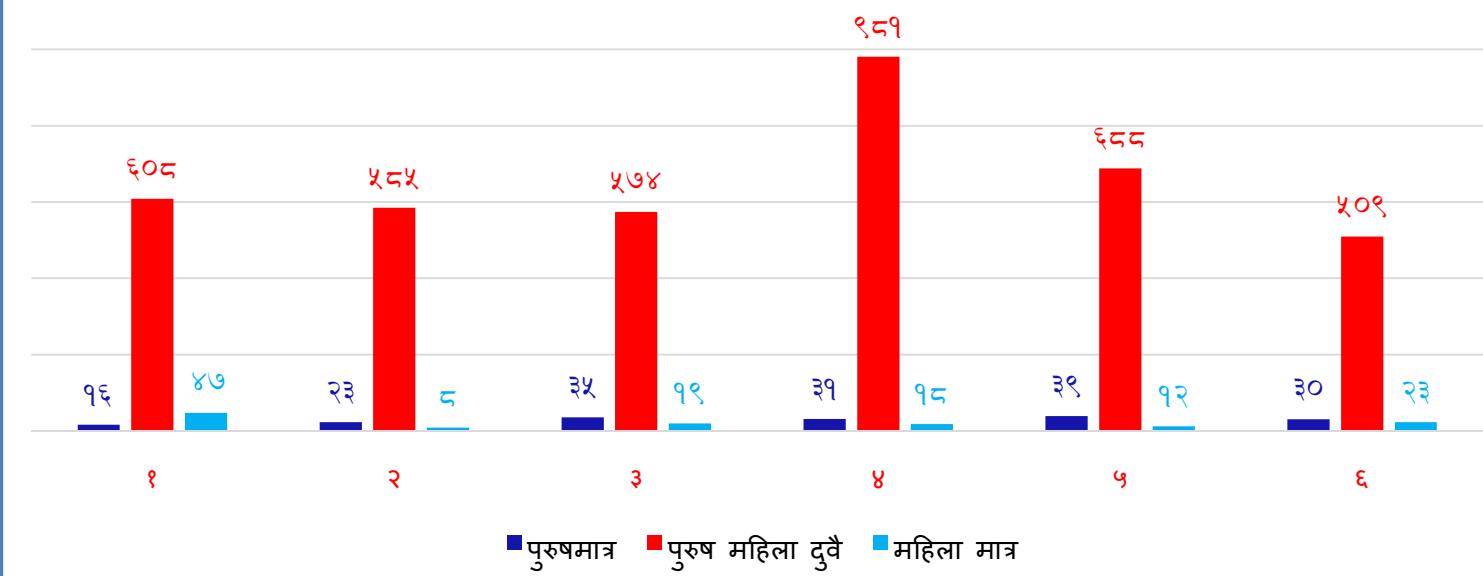

२९. साक्षरताका आधारमा परिवारको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ घरपरिवारमध्ये पुरुष र महिला दुवै साक्षर रहेको परिवार संख्या ३८१९ रहेको पाइएको छ, भने १७४ परिवारमा पुरुषमात्र र १२७ परिवारमा महिलामात्र साक्षर रहेको देखिएको छ। समग्रमा हेर्दा यस गाउँपालिकाभित्र रहेका अधिकांश घरमा महिला पुरुष दुवै साक्षर रहेको पाइएको छ।

वडानं.	पुरुष मात्र	पुरुष महिला दुवै	महिला मात्र
१	१६	६०८	४७
२	२३	५८५	८
३	३५	५७४	१९
४	३१	९८१	१८
५	३९	६८८	१२
६	३०	५०९	२३
जम्मा	१७४	३८१९	१२७

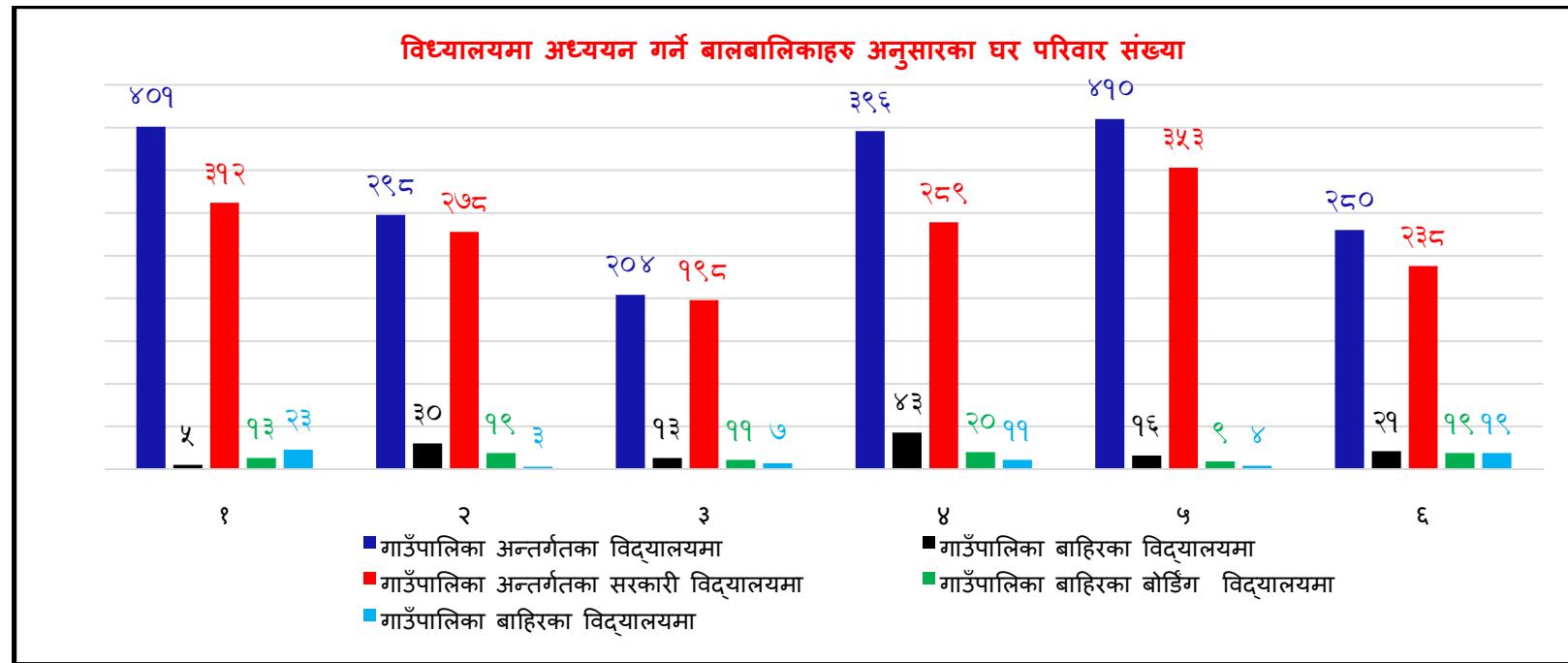
साक्षरताका आधारमा घर परिवारको विवरण

३०. विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरु अनुसारका घरपरिवार संख्या

गुल्मी जिल्लाको रुरु गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी १९८९ परिवारका बालबालिकाहरु गाउँपालिका अन्तर्गतकै विद्यालयमा अध्ययन गर्ने गरेका छन् भने दोस्रोमा १६६८ घरपरिवारका बालबालिका गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी विद्यालयमा अध्ययन गरेको देखिएको छ । त्यस्तै १२८ परिवारका बालबालिका गाउँपालिका बाहिरका विद्यालयमा अध्ययन गर्ने गरेको तथा ९१ घरपरिवारका बालबालिका गाउँपालिका बाहिरका बोर्डिङ विद्यालयमा अध्ययन गर्ने गरेका छन् । सबैभन्दा कम अर्थात ६७ परिवारका बालबालिका भने गाउँपालिका बाहिरका विद्यालयमा अध्ययन गर्ने गरेको अध्ययनले देखाएको छ ।

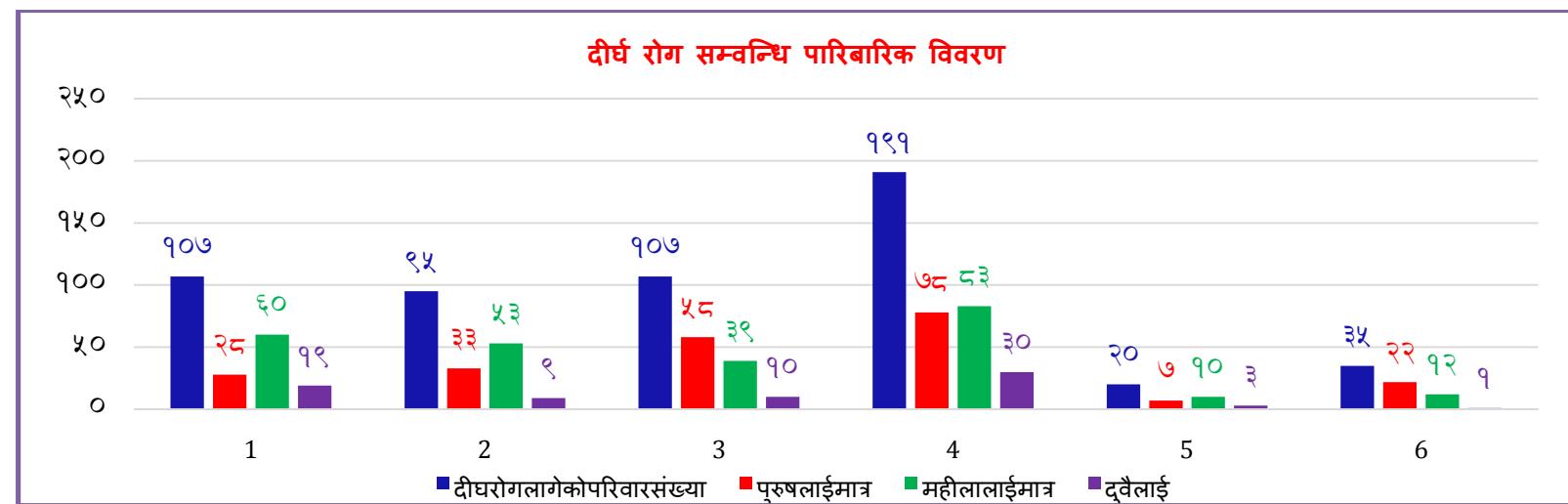
वडा नं.	गाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयमा	गाउँपालिका बाहिरका विद्यालयमा	गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी विद्यालयमा	गाउँपालिका बाहिरका बोर्डिंग विद्यालयमा	गाउँपालिका बाहिरका विद्यालयमा
१	४०९	५	३१२	१३	२३
२	२९८	३०	२७८	१९	३
३	२०४	१३	१९८	११	७
४	३९६	४३	२८९	२०	११
५	४१०	१६	३५३	९	४
६	२८०	२१	२३८	१९	१९
जम्मा	१९८९	१२८	१६६८	९१	६७

३१. दीर्घरोग सम्बन्धि पारिवारिक विवरण

रुरु गाउँपालिकामा रहेका कुल परिवारमध्ये ५५५ परिवारमा दीर्घ रोग लागेका सदस्यहरु रहेको पाइएको छ । जसमा २२६ परिवारमा पुरुषमात्र दीर्घरोगी रहेका छन् भने २५७ परिवारमा महिलामात्र दीर्घरोगी छन् । ७२ परिवारमा भने महिला र पुरुष दुवै दीर्घरोगी रहेको अध्ययनले देखाएको छ ।

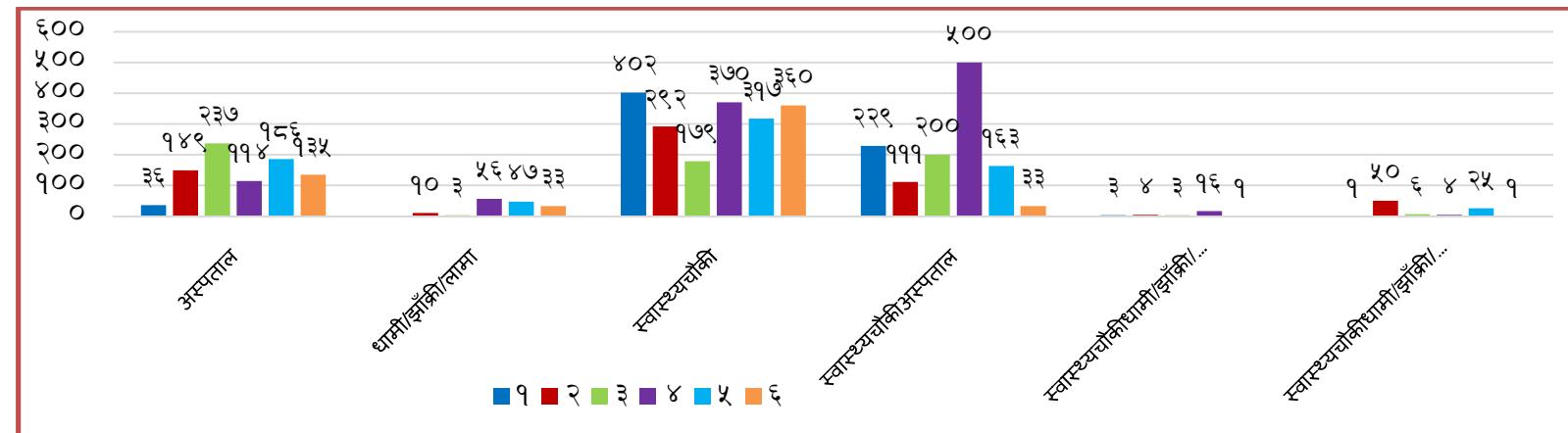
वडा नं.	दीर्घ रोग लागेको परिवार संख्या	पुरुषलाई मात्र	महिलालाई मात्र	दुवै लाई
१	१०७	२८	६०	१९
२	९५	३३	५३	९
३	१०७	५८	३९	१०
४	१९१	७८	८३	३०
५	२०	७	१०	३
६	३५	२२	१२	१
जम्मा	५५५	२२६	२५७	७२

३२. परिवारका सदस्यहरु विरामी हुँदा सर्वप्रथम जाने स्थानका आधारमा परिवार संख्या

यस गाउँपालिकामा रहेका परिवारका सदस्यहरुमध्ये १९२० परिवार विरामी हुँदा सर्वप्रथम स्वास्थ्य चौकी जाने गरेको पाइएको छ । त्यस्तै १२३६ परिवार स्वास्थ्य चौकी र अस्पताल दुवैतर जाने गरेका छन् भने ८५७ परिवार अस्पताल जाने गरेको पाइएको छ । सबैभन्दा कम अर्थात २७ परिवार भने स्वास्थ्य चौकी तथा धामी, भाकी र लामाको मा जाने गरेको पाइएको छ । त्यसपछि ८७ परिवार स्वास्थ्य चौकी, धामी/भाकी/लामा र अस्पताल जाने गरेका छन् । १४९ परिवार भने विरामी हुँदा धामी/भाकी/लामाकोमा जाने गरेको पाइएको छ ।

वडा नं.	अस्पताल	धामी र भाकी / लामा	स्वास्थ्य चौकी	स्वास्थ्य चौकी अस्पताल	स्वास्थ्य चौकी धामी र भाकी / लामा	स्वास्थ्य चौकी धामी र भाकी / लामा अस्पताल	जम्मा
१	३६		४०२	२२९	३	१	६७१
२	१४९	१०	२९२	१११	४	५०	६१६
३	२३७	३	१७९	२००	३	६	६२८
४	११४	५६	३७०	५००	१६	४	१०६०
५	१८६	४७	३१७	१६३	१	२५	७३९
६	१३५	३३	३६०	३३		१	५६२
जम्मा	८५७	१४९	१९२०	१२३६	२७	८७	४२७६

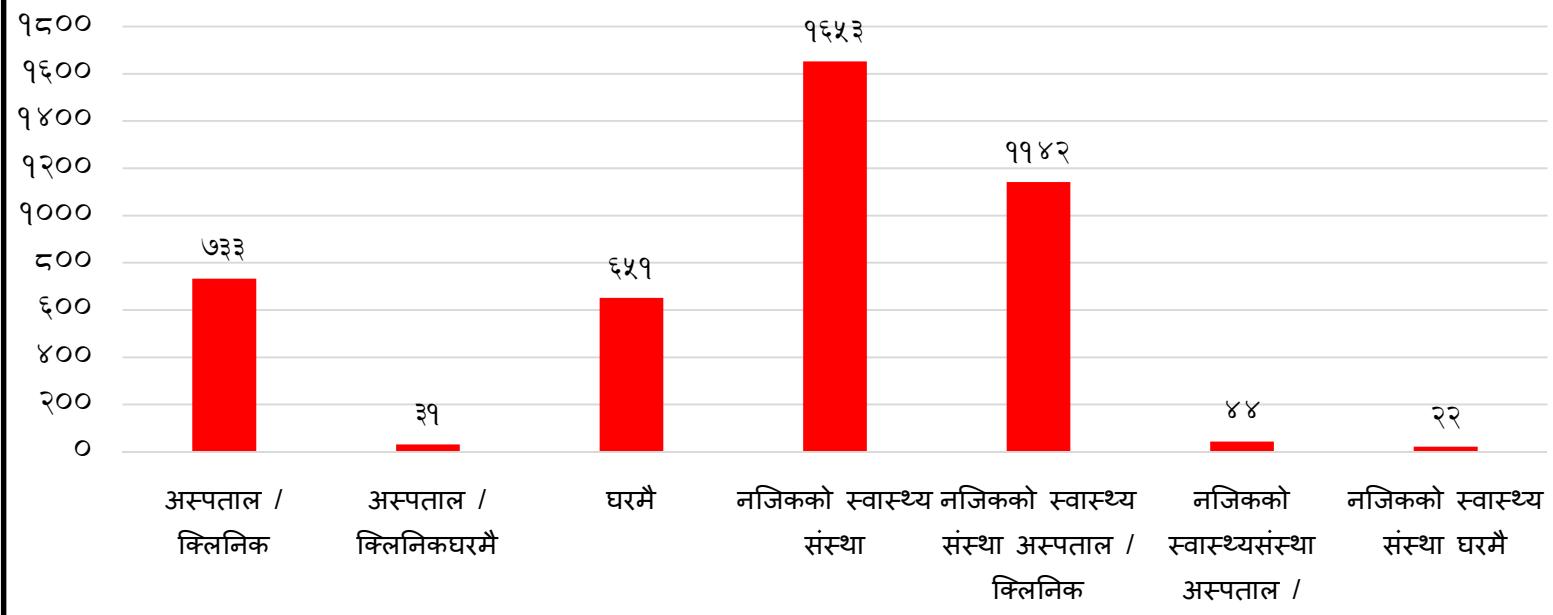

३३. प्रसुतिको लागि सर्वप्रथम जानेस्थानका आधारमा परिवारको संख्याको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी अर्थात् १६५३ परिवार प्रसुतिका लागि सबैभन्दा पहिले नजिकको स्वास्थ्य संस्था जाने गरेको पाइएको छ । त्यसपछि दोस्रोमा ११४२ परिवार नजिकको स्वास्थ्य केन्द्रका साथै अस्पताल वा क्लिनिक र घरमा पनि प्रसुति गर्ने गरेको पाइएको छ । तेस्रोमा ७३३ परिवार अस्पताल वा क्लिनिकमा जाने गरेको पाइएको छ । ६५१ परिवारले भने घरमै प्रसुति गराउने गरेको पाइएको छ । सबैभन्दा कम अर्थात् २२ परिवारले नजिकको स्वास्थ्य संस्था वा घरमै प्रसुति गराउने गरेको पाइएको छ ।

बडा नं.	अस्पताल / क्लिनिक	अस्पताल / क्लिनिक घरमै	घर मै	नजिकको स्वास्थ्य संस्था	नजिकको स्वास्थ्य संस्था अस्पताल र क्लिनिक	नजिकको स्वास्थ्य संस्था अस्पताल र क्लिनिक घरमै	नजिकको स्वास्थ्य संस्था घरमै	जम्मा
१	३२	१	१००	३३४	२०१	१	२	६७१
२	१८०	२	११४	१७०	११२	३३	५	६१६
३	१६२		१०३	१७५	१८२		६	६२८
४	११६		१०१	२५०	५८५		८	१०६०
५	१७९	२८	१२३	३९२	६	१०	१	७३९
६	६४		११०	३३२	५६			५६२
जम्मा	७३३	३१	६५१	१६५३	११४२	४४	२२	४२७६

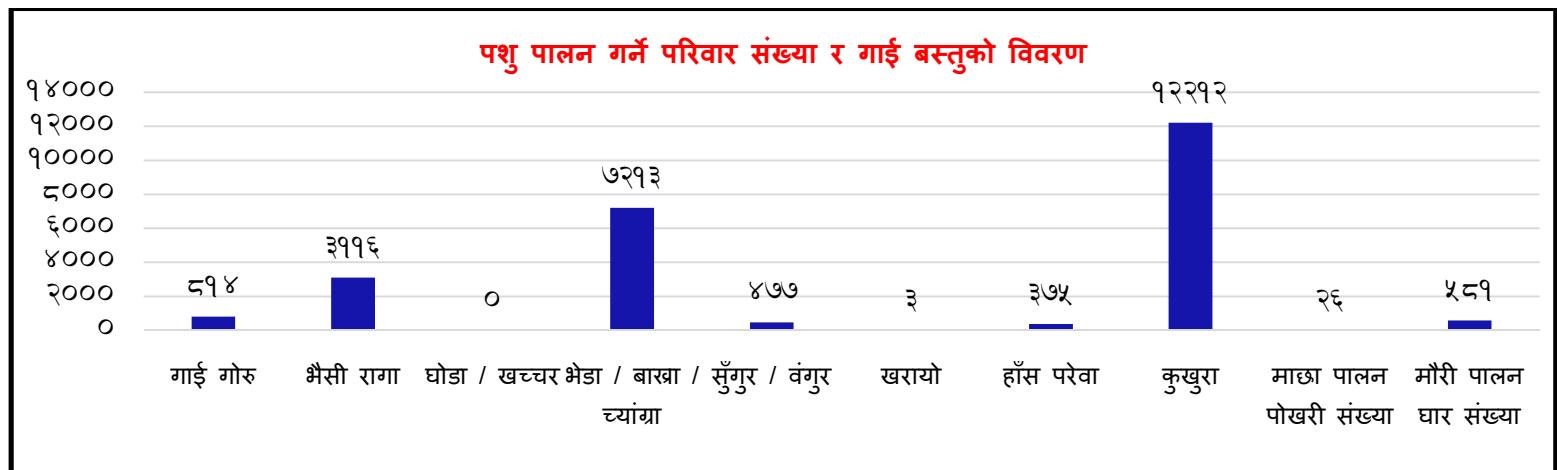
प्रसुतिको लागि सर्व प्रथम जाने स्थानका आधारमा परिवारको संख्याको विवरण

३४. पशुपालन गर्ने परिवार संख्या गाईबस्तुको विवरण

यस गाउँपालिकामा ३०६३ परिवारले पशुपालन गरेर आफ्नो जिविकोपार्जन गरिरहेको पाइएको छ। गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी कुखुराहरु रहेको देखिएको छ। कुखुराकोसंख्या १२२१२ रहेको छ, भने दोस्रोमा ७२१३ भेडा/बाखा/च्याङ्ग्राको संख्या रहेको छ। त्यस्तैगरी तेस्रोमा ३११६ भैंसी र राँगा रहेका छन्। सबैभन्दा कम भने खरायो रहेको पाइएको छ। जम्मा ३ ओटा मात्र खरायो रहेको छ। त्यसपछि माछापालनपोखरीको संख्या २६, सुँगुर/बंगुरको संख्या ४७७, हाँसपरेवाको संख्या ३७५ र मौरीपालन घारको संख्या ५८१ रहेको पाइएको छ।

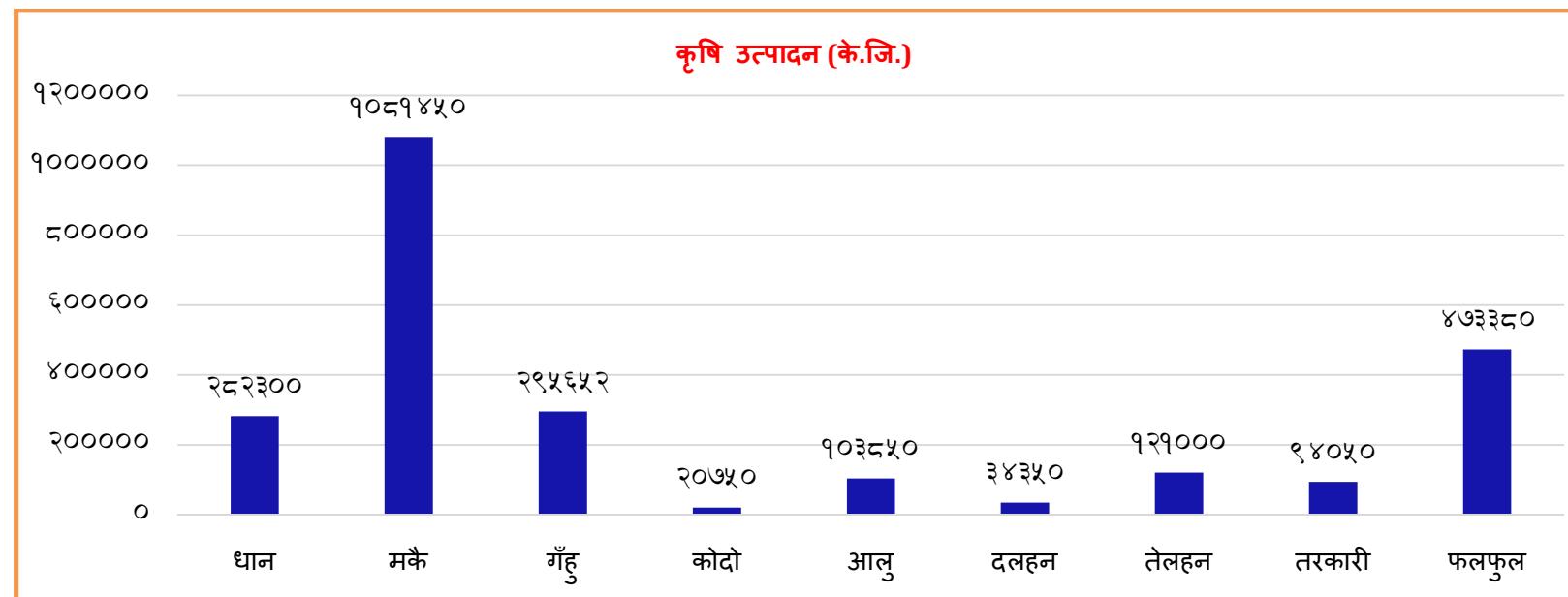
वडा नं.	परिवार संख्या	गाई गोरु	भैसी रागा	घोडा र खच्चर	भेडा र बाखा / च्यांगा	सुँगुर र वंगुर	खरायो	हाँस परेवा	कुखुरा	माछा पालन पोखरी संख्या	मौरी पालन घार संख्या
१	४०२	१००	३१३	०	१५१३	५०		१०१	१५०१	३	७५
२	४७१	१२०	४०१	०	१९९१	३१		४९	११८८	५	३०
३	५११	९८	९९८	०	१००१	८३	३	११६	१७४८	३	१७०
४	६७५	१०५	४९१	०	८०९	५२		५१	४९६०	०	१५१
५	५३८	२०१	४१०	०	९२०	११०		७५	७१५	११	१०२
६	४६६	११०	५०३	०	९७९	१५१		६०	२१००	४	५३
जम्मा	३०६३	८१४	३११६	०	७२१३	४७७	३	३७५	१२२२	२६	५८१

३५. कृषि उत्पादन (प्रति के.जि.)

यस गाउँपालिकामा एक सिजनमा सबैभन्दा बढी अर्थात् १०८१४५० किलो मकै उत्पादन हुने गरेको छ। त्यसपछि फलफुल ४७३३८० किलो उत्पादन हुने गरेको छ, भने तेस्रोमा गहुँ २९५६५२ किलो, चौथोमा धान २८२३०० किलो उत्पादन हुने गरेको पाइएको छ। त्यस्तैगरी सबैभन्दा कम कोदो २०७५० किलो, दलहन ३४३५० तथा तरकारी ९४०५० किलो उत्पादन हुने गरेको पाइएको छ।

वडा नं.	धान	मकै	गँहु	कोदो	आलु	दलहन	तेलहन	तरकारी	फलफुल
१	३३३००	१२३६००	९९००२	०	२०५०	१५०	११७००	४२५०	१०९,०००
२	७६२००	१७५९५०	६३५५०	६९५०	२९८५०	११३००	१६४००	८२००	३९०६७
३	१३२५०	१७६८००	१४१५०	२७००	९९५०	२७००	२४५५०	१५६००	९५१५०
४	५२४००	२५५५००	५०५५०	३१००	१९१००	७६००	२२६५०	३८६५०	११००९८
५	६७८५०	२२८१००	३९२००	४१००	३३६५०	५४५०	४४८००	२०८५०	८००६५
६	३९३००	१२१५००	२९२००	३९००	९२५०	७१५०	९००	६५००	४००००
जम्मा	२८२३००	१०८१४५०	२९५६५२	२०७५०	१०३८५०	३४३५०	१२१०००	९४०५०	४७३३८०

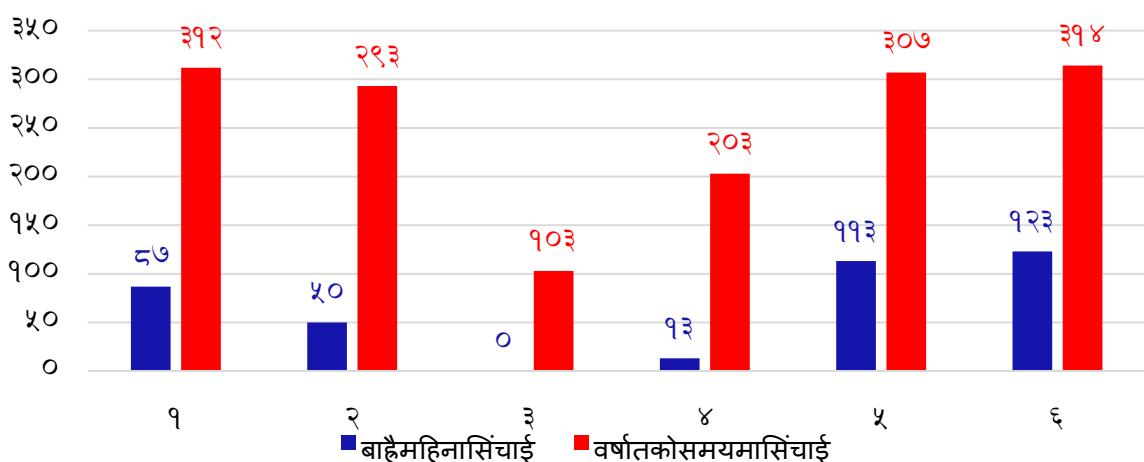

३६. सिंचाईको सुविधा अनुसार घरपरितवको विवरण

यस रुप गाउँपालिकामा रहेका जम्मा परिवारमध्ये १५३२ परिवार खेतबारीमा सिंचाईको लागि वर्षातको समय पर्खिने गरेका छन् भने जम्मा ३८६ परिवारलाई मात्र बाहै महिना सिंचाई सुविधा पुग्ने गरेको पाइएको छ ।

बडा नं.	बाहै महिना सिंचाई	वर्षातको समयमा सिंचाई
१	८७	३१२
२	५०	२९३
३	०	१०३
४	१३	२०३
५	११३	३०७
६	१२३	३१४
जम्म	३८६	१५३२

सिंचाईको सुविधा अनुसार घर परिवारको विवरण

३७. परिवारका आधारमा खेतिपातिको विवरण

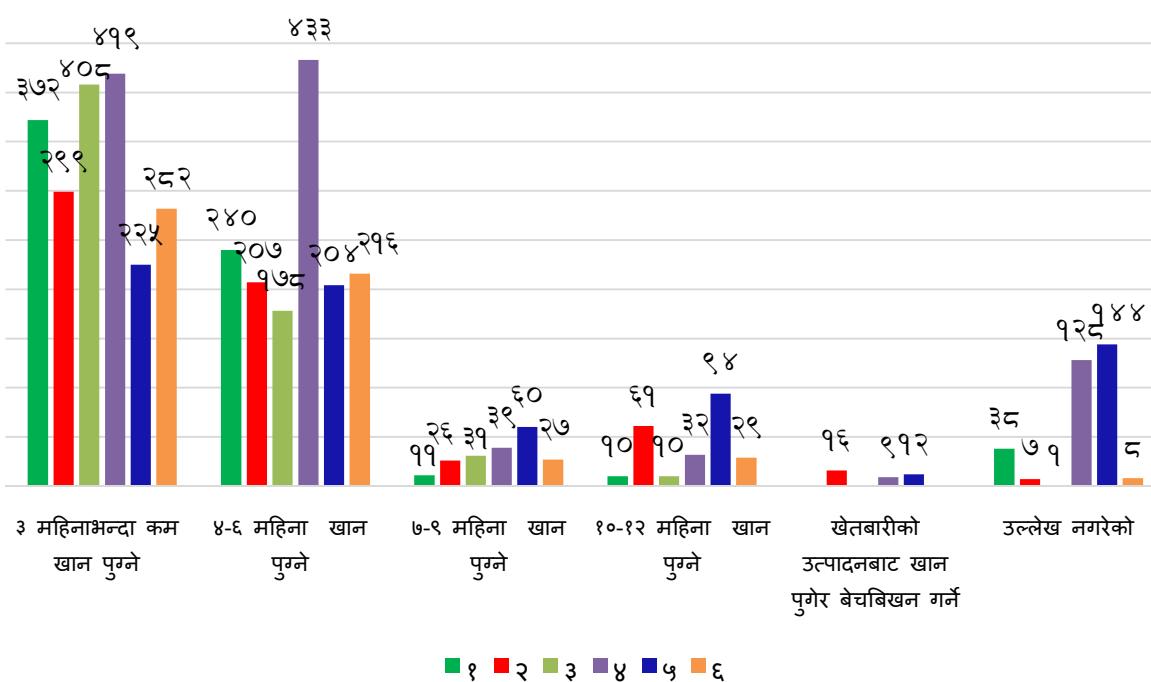
यस गाउँपालिकामा ३४३१ परिवारको खेतीयोग्य जमिन रहेको पाइएको छ । जसमध्ये सबैभन्दा बढी १४०१ परिवारको पाखोबारी रहेको छ भने दोस्रोमा ८३३ परिवारको पाखोबारी र बन रहेको छ । त्यस्तै सबैभन्दा कम ३७ परिवारको खेत र बन रहेको पाइएको छ भने ३४७ परिवारको खेत र पाखेबारी रहेको पाइएको छ । ४३० परिवारको भने खेत रहेको पाइएको छ । त्यस्तैगरी यी जमिनको स्वामित्व महिलामा भन्दा पुरुषमा रहेको पाइएको छ । २२५२ परिवारको जमिनको स्वामित्व पुरुषको नाममा रहेको छ भने ४६९ परिवारको जमिनको स्वामित्व महिलाको नाममा रहेको पाइएको छ । त्यस्तै ८३ परिवारको भने महिला र पुरुष दुवैको नाममा जमिनको स्वामित्व रहेको देखिएको छ ।

वडा नं.	कृषि योग्य जमिन भएको	जमिनकोप्रकार						स्वामित्व		
		खेत	खेत पाखो बारी	खेतपाखो बारीबन (निजि)	खेतबन (निजि)	पाखो बारी	पाखो बारी बन (निजि)	पुरुषको नाममा भएको	महिलाको नाममा भएको	सम्युक्त नाममा रहेको
१	४६९	६८	७७	३		३४४		३७५	८४	२
२	४५९	११२	१०२	४९	१०	१७२	९२	३३६	९२	११
३	५९७	१४	७१	१८		४३६	६५	५२३	७२	२
४	७७९	५३	३२	२५८	३	२२१	२५५	७३९	१६८	४९
५	६६१	६८	४७	१७७	६	१३९	२४३	५३०	७९	६
६	४६६	११५	१९	१४१	१८	८९	१७८	२१८	७४	१३
जम्मा	३४३१	४३०	३४७	६४६	३७	१४०१	८३३	२२५२	४६९	८३

३८. खाद्यान्न परिपुर्तीको आधारमा घरपरिवारको विवरण

खाद्यान्न परिपुर्तीको आधारमा यस गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ घरको अवस्था हेर्दा लगभग आधाभन्दा कम अर्थात २००५ परिवारलाई ३ महिनाभन्दा कम मात्र खान पुग्ने देखिएको छ। त्यसपछि १४७८ परिवारलाई ४ देखि ६ महिनासम्म खान पुग्छ भने २३६ परिवारलाई १० देखि १२ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने गरेको छ। सबैभन्दा कम अर्थात ३७ परिवारलाई भने खेतबारीबाट उत्पादन गरेको खान पुगेर बेचबिखन पनि गर्ने गरेका छन्। समग्रमा भन्दा यस गाउँपालिकामा कसैको खेतबारीबाट मात्र १२ महिना खान पुग्ने गरी उत्पादन हुने गरेको छ।

खाद्यान्न परिपुर्तीको आधारमा घरपरिवारको विवरण

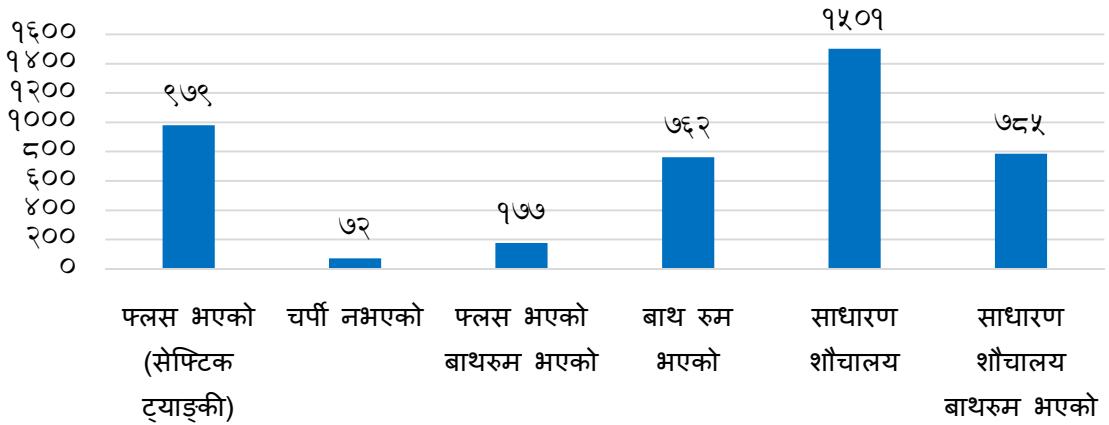
वडानं.	३ महिना भन्दा कम खान पुग्ने	४-६ महिना खानपुग्ने	७-९ महिना खानपुग्ने	१०-१२ महिना खानपुग्ने	खेतबारीको उत्पादनबाट खान पुगेर वेचविश्वन गर्ने	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	३७२	२४०	११	१०		३८	६७९
२	२९९	२०७	२६	६१	१६	७	६१६
३	४०८	१७८	३१	१०		१	६२८
४	४१९	४३३	३९	३२	९	१२८	१०६०
५	२२५	२०४	६०	९४	१२	१४४	७३९
६	२८२	२१६	२७	२९		८	५६२
जम्मा	२००५	१४७८	१९४	२३६	३७	३२६	४२७६

३९. सरसफाईको अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी अर्थात् १५०१ परिवारको साधारण शौचालय रहेको पाइएको छ । त्यस्तै ९७९ को फल्स भएको सेफिटिक ट्याइकी, ७८५ को साधारण शौचालय र बाथरुम, ७६२ परिवारको बाथरुम, १७७ परिवारको फल्स भएको शौचालय र बाथरुम रहेको पाइएको छ । सबैभन्दा कम ७२ परिवारको भने चर्पी नै नभएको देखिएको छ ।

वडानं.	फल्स भएको (सेफिटिकट्याइ)	चर्पीन भएको	फल्स भएको बाथरुम भएको	बाथरुम भएको	साधारण शौचालय	साधारण शौचालय बाथरुम भएको	जम्मा
१	१५१	२	६३	११३	२४१	१०१	६७९
२	१६०	१२	५	९३	२३९	१०७	६१६
३	१६३	०	३०	७३	२६१	१०१	६२८
४	१५८	८	७१	२५०	३१७	२५६	१०६०
५	१०७	४५	३	१५३	२८६	१४५	७३९
६	२४०	५	५	८०	१५७	७५	५६२
जम्मा	१७९	७२	१७७	७६२	१५०१	७८५	४२७६

सरसफाईको अवस्था

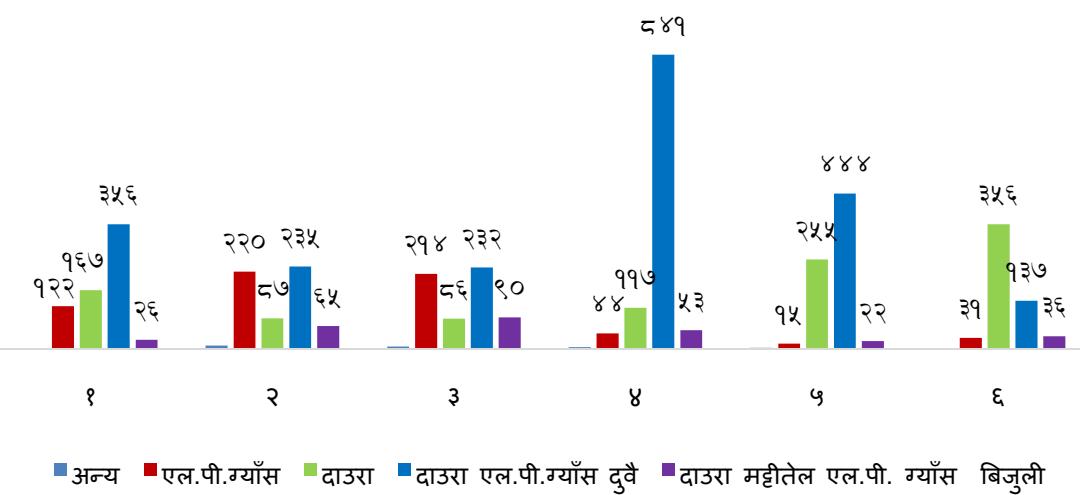

४०. ईन्धनको श्रोतका आधारमा घरपरिवार संख्या (खाना पकाउनको लागि)

यस गाउँपालिकामा रहेका आधारभन्दा केही बढी परिवारले इन्धनको स्रोतको रूपमा दाउरा र एलपी ग्याँस दुवै प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ। अर्थात २२४५ परिवारले दाउरा र एलपी ग्याँस प्रयोग गर्नु भने १०६८ परिवारले दाउरामा नै पकाउने गरेका छन्। त्यस्तै ६४६ परिवारले खाना बनाउनका लागि अर्थात ईन्धनको स्रोतको रूपमा एलपी ग्याँस र प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ। समग्रमाभन्दा यस गाउँपालिकाका वासिन्दाको इन्धनको प्रमुख स्रोत दाउरा नै रहेको देखिएको छ।

वडा नं.	अन्य	एल.पी. ग्याँस	दाउरा	दाउरा एल.पी.ग्याँस दुवै	दाउरा मट्टीतेल एल.पी.ग्याँस बिजुली	जम्मा
१	०	१२२	१६७	३५६	२६	६७१
२	९	२२०	८७	२३५	६५	६१६
३	६	२१४	८६	२३२	९०	६२८
४	५	४४	११७	८४१	५३	१०६०
५	३	१५	२५५	४४४	२२	७३९
६	२	३१	३५६	१३७	३६	५६२
जम्मा	२५	६४६	१०६८	२२४५	२९२	४२७६

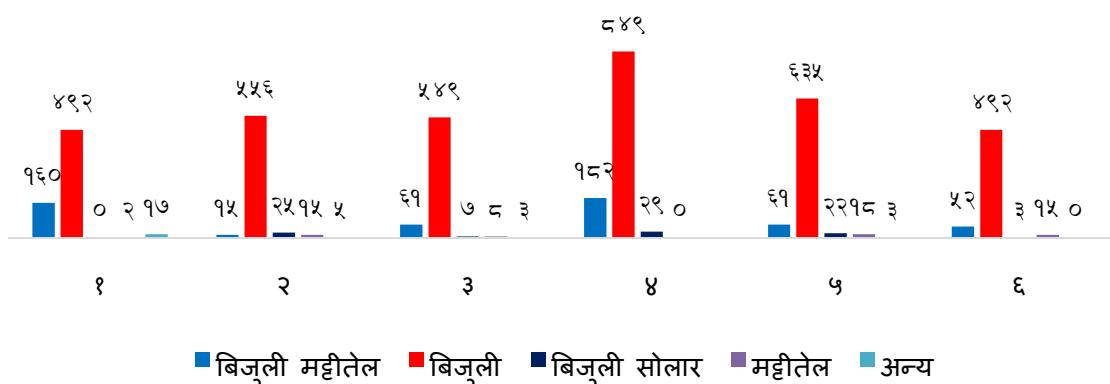
ईन्धनको श्रोतका आधारमा घर परिवार संख्या (खाना पकाउनको लागि)

४१. ईन्धनका श्रोतका आधारमा घरपरिवार संख्या -बत्ती बाल्नका लागि

गाउँपालिकाभित्र बसोवास गर्ने ४२७६ परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी परिवारले बत्ती बाल्नका लागि बिजुलीको प्रयोग गर्ने गरेको छन् भने ५३१ परिवारले बिजुली र मट्टीतेल दुवै प्रयोग गर्ने गरेका छन्। त्यस्तै सबैभन्दा कम २८ परिवारले अन्य विभिन्न स्रोतको प्रयोग गरेर बत्ती बाल्ने गरेको तथा ५८ परिवार भने बत्तीका लागि अझै मट्टीतेलमा निर्भर रहेको पाइएको छ।

ईन्थनका श्रोतका आधारमा घर परिवार संख्या (बत्ति बालनका लागि)

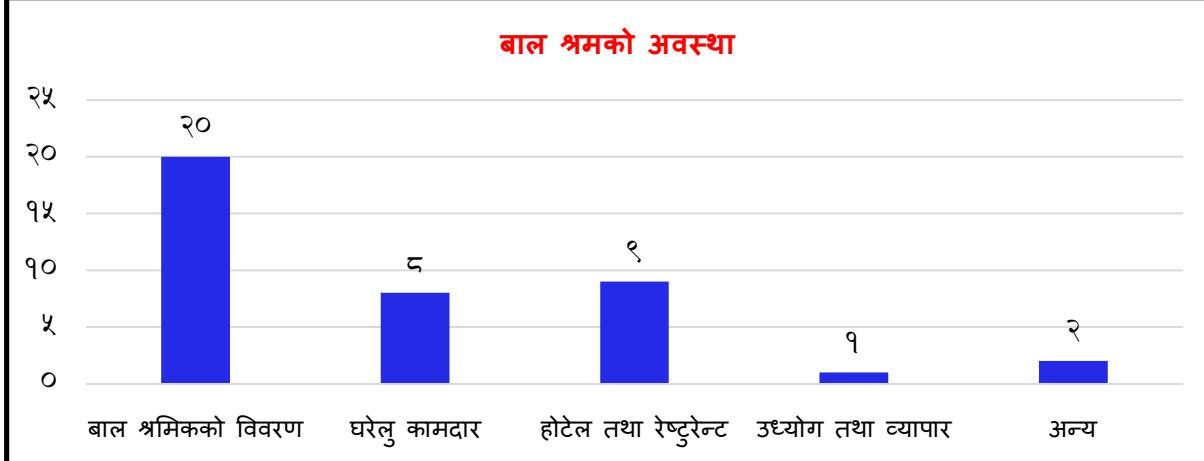

वडा नं.	बिजुली मट्टीतेल	बिजुली	बिजुली सोलार	मट्टीतेल	अन्य	जम्मा
१	१६०	४९२	३५	२	१७	६७१
२	१५	५५६	२५	१५	५	६१६
३	६१	५४९	७	८	३	६२८
४	१८२	८४९	२९	०		१०६०
५	६१	६३५	२२	१८	३	७३९
६	५२	४९२	३	१५	०	५६२
जम्मा	५३१	३५७३	८६	५८	२८	४२७६

४२. वडागत बालश्रमको अवस्था

रुरु गाउँपालिकामा बालश्रम त्यति धेरै नरहेको अध्ययनले देखाएको छ। जम्मा २० जना बालबालिका मात्र बालश्रमिकको रूपमा काम गरिरहेको र तिमध्ये ८ जना घरेलु कामदार, ९ जना होटल तथा रेष्टुरेन्टमा र १ जना उद्योग तथा व्यापार क्षेत्रमा काम गरिरहेको पाइएको छ।

बाल श्रमको अवस्था

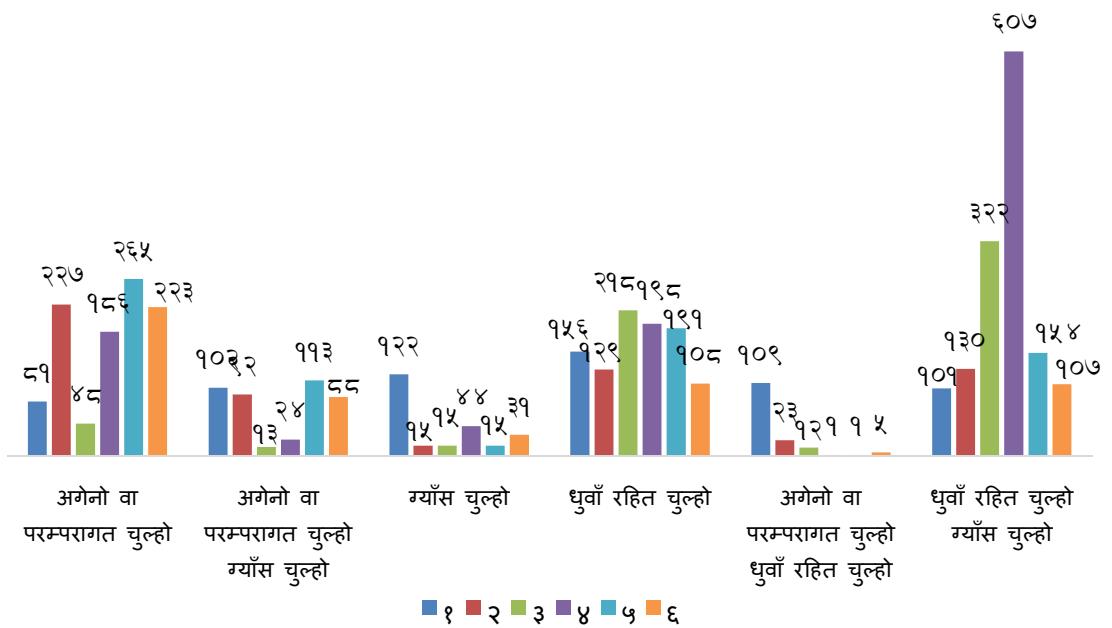
वडा नं.	बल श्रमिकको विवरण	घरेलु कामदार	होटेल तथा रेष्टुरेन्ट	उद्योग तथा व्यापार	अन्य
१	६	३	३		
२	४	२	२		
३	४	१	१	१	१
४	०	०	०	०	०
५	३	१	१		१
६	३	१	२		०
जम्मा	२०	८	९	१	२

४३. खानापकाउने चुल्होको आधारमा घर परिवार संख्या

यस गाउँपालिकामा रहेका ४२७६ परिवारमध्ये सबैभन्दा बढी १४२१ परिवारले खाना पकाउन धुँवा रहित चुल्हो जा ग्याँसको प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ । त्यस्तै १०३० परिवारले खाना बनाउनका लागि अभैपनि अर्गेनो परम्परागत चुल्होको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने १००० परिवारले धुँवारहित चुल्होको प्रयोग गर्दछन् । ४३२ परिवारले अर्गेनो वा परम्परागत चुल्हो र ग्याँस तिनै किसिमको इन्धनको प्रयोग गर्दछन् भने २४२ परिवारले ग्याँसको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । १५१ परिवारले भने अर्गेनो वा परम्परागत चुल्हो वा धुँवा रहित चुल्होको प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ ।

वडा नं.	अर्गेनो वा परम्परागत चुल्हो	अर्गेनो वा परम्परागत चुल्हो ग्याँसचुल्हो	ग्याँस चुल्हो	धुँवाँ रहित चुल्हो	अर्गेनो वा परम्परागत चुल्हो धुँवाँरहित चुल्हो	धुँवाँरहित चुल्होग्याँस चुल्हो	जम्मा
१	८१	१०२	१२२	१५६	१०९	१०१	६७१
२	२२७	९२	१५	१२९	२३	१३०	६१६
३	४८	१३	१५	२१८	१२	३२२	६२८
४	१८६	२४	४४	१९८	१	६०७	१०६०
५	२६५	११३	१५	१९९	१	१५४	७३९
६	२२३	८८	३१	१०८	५	१०७	५६२
जम्मा	१०३०	४३२	२४२	१०००	१५१	१४२१	४२७६

खाना पकाउने चुल्होको आधारमा घर परिवार संख्या

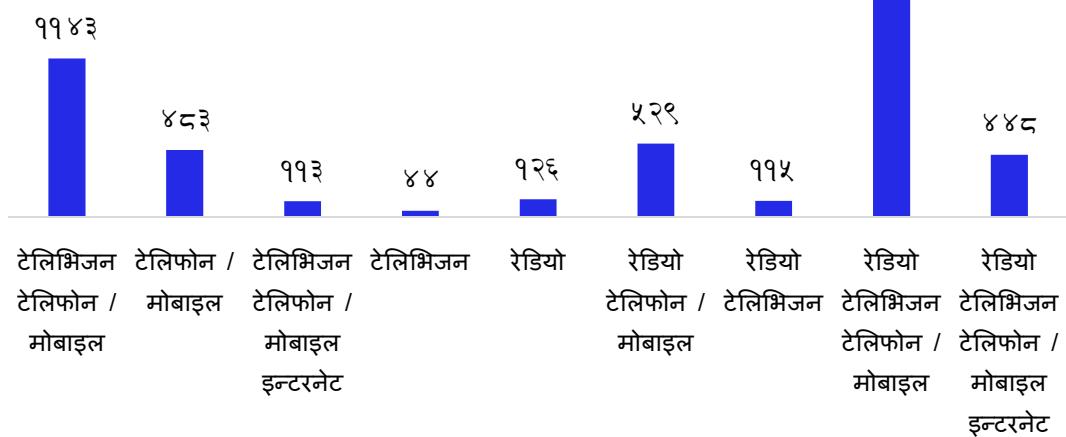
४४. सञ्चारका साधनका आधारमा घरपरिवार संख्या

यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी अर्थात् १७३७ परिवारले सञ्चारको साधनका रूपमा रेडियो/टेलिभिजन/टेलिफोन/मोबाइल र इन्टरनेटको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने सबैभन्दा कम ४४ परिवारले टेलिभिजन मात्र प्रयोग गर्ने गरेका छन्। त्यस्तै ११४३ परिवारले टेलिभिजन/टेलिफोन र मोबाइल, ५२९ परिवारले रेडियो/टेलिफोन र मोबाइल, ४८३ परिवारले टेलिफोन/मोबाइल, १२६ परिवारले रेडियो, ११५ परिवारले रेडियो र टेलिभिजन तथा ११३ परिवारले टेलिफोन र मोबाइल प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ।

वडा नं.	टेलिभिजन टेलिफोन र मोबाइल	टेलिफोन र मोबाइल	टेलिभिजन टेलिफोन र मोबाइल इन्टरनेट	इन्टरनेट	रेडियो	रेडियो टेलिफोन र मोबाइल	रेडियो टेलिभिजन	रेडियो टेलिफोन र मोबाइल	रेडियो टेलिभिजन टेलिफोन र मोबाइल इन्टरनेट
१	८२	४२	७	९	१७	८५	२९	३५१	४९
२	५००	९८	३४		१९	११८	१२	२३७	४८
३	१०८	१००	१४	१	१०	६३		२०५	१३७
४	३३१	६४	४७	३	११	६३	१	३९२	१५०
५	५४	९०	२		१६	१३३	२	४२०	२२
६	६८	८९	९	३१	५३	६७	७१	१३२	४२
जम्मा	११४३	४८३	११३	४४	१२६	५२९	११५	१७३७	४४८

सञ्चारका साधनका आधारमा घर परिवार संख्या

१७३७

४५. गत ३ वर्ष भित्र प्रकोपबाट भएको क्षति विवरण

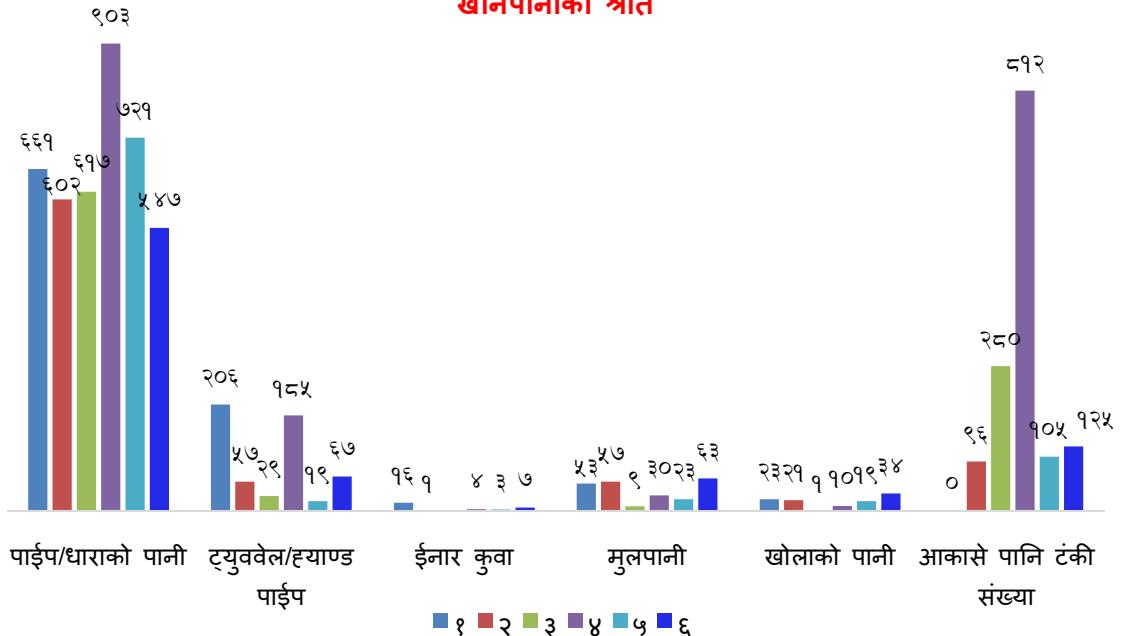
यस गाउँपालिकामा गएको ३ वर्षमा ४८४ परिवार विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक प्रकोपबाट प्रभावित र क्षति भएको छन् । जसमध्ये १०२ परिवारको धनसम्पत्ति क्षति भएको छ भने २२ परिवारको अन्य विभिन्न कुरा क्षति भएको पाइएको छ । जसमा सबैभन्दा बढी क्षति ३०० परिवारको भूकम्पबाट भएको पाइएको छ । त्यस्तै ४२ परिवारको पहिरो र १८ परिवारको असिना पानीबाट क्षति भएको पाइएको छ ।

वडा नं.	परिवार संख्या	क्षति सम्बन्धि विवरण		प्रमुख प्रकोप		
		धन -सम्पति क्षेत्री	अन्य	असिना	पहिरो	भुकम्प
१	६१	५			१	५५
२	९६	२६	३	४		६३
३	६५	२२	१	१	१२	२९
४	८२	१०	७	२	२१	४२
५	८४	२६	४	४	४	४६
६	९६	१३	७	७	४	६५
जम्मा	४८४	१०२	२२	१८	४२	३००

४६. खानेपानीको श्रोत

यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी पाईप/धाराको पानीको संख्या रहेको छ । यसको संख्या ४०५१ रहेको छ भने सबैभन्दा कम ३१ ओटा मात्र ईनार रहेको पाइएको छ । त्यस्तै १४१८ आकाशेपानी भर्नका लागि ट्याइकीको संख्या, ५६३ ओटा ट्युबेल/ट्याण्डपाईप, २३५ मुलपानी, १०८ खोलाको पानी रहेको पाइएको छ ।

खानेपानीको श्रेत

बडा नं.	पाईप / धाराको पानी	ट्युववेल / ह्याण्ड पाईप	इनार कुवा	मुलपानी	खोलाको पानी	आकासे पानि टंकी संख्या
१	६६१	२०६	१६	५३	२३	०
२	६०२	५७	१	५७	२१	९६
३	६१७	२९		९	१	२८०
४	९०३	१८५	४	३०	१०	८९२
५	७२१	१९	३	२३	१९	१०५
६	५४७	६७	७	६३	३४	१२५
जम्मा	४०५१	५६३	३१	२३५	१०८	१४१८

४७. ऋण भएको परिवार र ऋण रकम

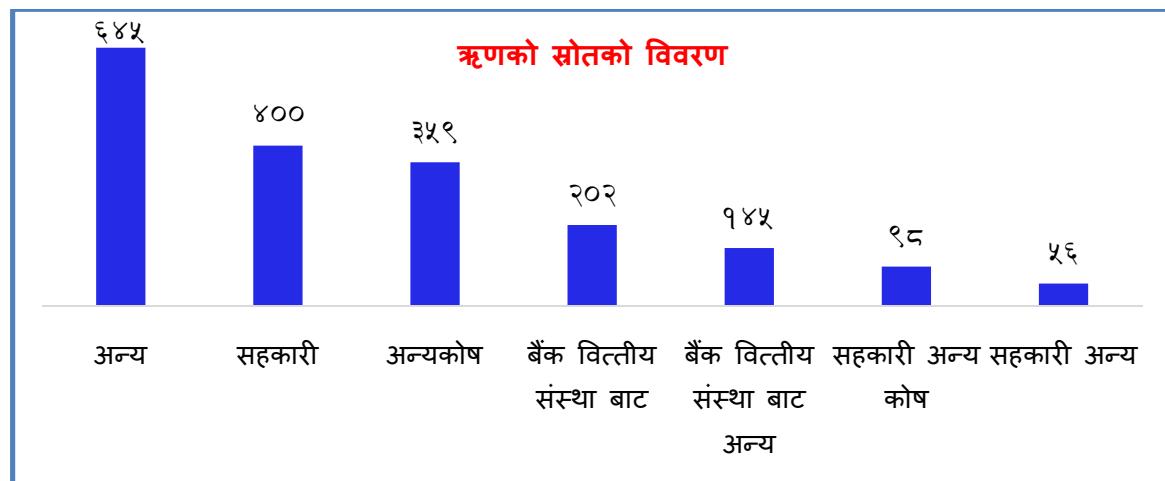
यस गाउँपालिकामा रहेका कुल परिवारमध्ये १९६९ परिवारको ऋण रहेको छ। जसमा सबैभन्दा बढी ९६८ परिवारको १,०००००० देखि ५,०००००० सम्म रहेको छ, भने सबैभन्दा कम ५८ परिवारको २०,००० सम्म ऋण रहेको पाइएको छ। त्यस्तैगरी ३६९ परिवारको ५०,००० देखि १,००००००, २८९ परिवारको ५,०००००० भन्दा माथि, २४८ परिवारको २०,००० देखि ५०,००० ऋण रहेको पाइएको छ।

बडा नं.	ऋण हुने परिवार संख्या	ऋण रकम अनुसार परिवार विवरण				
		२०००० सम्म	२०००० देखि ५०००० सम्म	५०००० देखि १००००० सम्म	१००००० देखि ५००००० सम्म	५००००० भन्दा माथि
१	१८७	६	१६	२४	८०	५६
२	२७०	६	३३	४७	१५७	२२
३	४१८	३	४९	७६	२१७	७३
४	५१९	६	३६	८२	२७४	९४
५	३००	२	३३	६७	१६७	३१
६	२७५	३५	८१	७३	७३	१३
जम्मा	१९६९	५८	२४८	३६९	९६८	२८९

४८. ऋणको स्रोतको विवरण

यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी ऋण ४०० ले सहकारीबाट, ६४५ले अन्य विभिन्न क्षेत्रबाट र ३५९ ले विभिन्न प्रकारका कोषबाट ऋण लिएका छन्। सबैभन्दा कम ५६ परिवारले सहकारीबाट, ९८ परिवारले सहकारी र अन्य कोषबाट तथा १४५ परिवारले बैंक वित्तीय संस्थाबाट र २०२ परिवारले बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट क्रण लिने गरेको पाइएको छ।

बडा नं.	अन्य	सहकारी	अन्यकोष	बैंक वित्तीय संस्थाबाट	बैंक वित्तीय संस्थाबाट अन्य	सहकारी अन्यकोष	सहकारी अन्य
१	३०	१८	१२	९५	२७		
२	१८६	२६	२५	१५	११	१	३
३	१४४	७४	७७	२३	४०	४४	९
४	८४	७७	१६२	४०	५०	५०	११
५	९७	७७	७८	१२	९		२५
६	१०४	१२८	५	१७	८	३	८
जम्मा	६४५	४००	३५९	२०२	१४५	९८	५६

४९. वडागत रुपमा परिचय-

वडा नं. १, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : रिडी (रुरु)

गाउँ र टोलको परिचयः पूर्वमा स्याङ्गजा जिल्लाको कालिगण्डकी गाउँपालिका (कालिगण्डकी नदि) पश्चिममा छत्रकोट गा.पा.-४ दिगाम र दक्षिणमा पाल्पा जिल्लाको ता.न.पा.१४ अर्गली (रिडीखोला) रहेको, नेपालका चारधाम मध्य एक प्रसिद्ध धार्मिक पर्यटकीय स्थल, देवदत्तब्रह्मिले तपस्या गरेको तपस्थल, रुरु कन्याले तपस्या गरेको स्थल संस्कृत भाषामा जरायोलाई रुरु भनिने र जरायोले दुध खुवाएर हुर्काएको कन्या भएको हुनाले उनै कन्याको नामबाट रुक्षेत्र नाम रहन गएको हो ।

वडा नं. २, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : ग्वादी

गाउँ र टोलको परिचयः साविक ग्वादी गा.वि.स. को केंद्र हो ग्वादी, रिडी बजार देखि करिव अकि.मि. मात्र टाढा रहेको छ । वेल्टारी-ग्वादी-लोकमामोटर बाटो यस क्षेत्रको मुख्य सडक हो वोयर जातको बाखा पालनको लागी ग्वादी हालका दिनमा प्रसिद्ध छ ।

गाउँटोलको नामाकरणः मगर भाषामा ग्वा भनेको कुखुरा र डी भनेको पानी कुखुराले पानी खाने ठाउँ र प्रसस्त कुखुरा पाइने भएकाले त्यसैको नामबाट ग्वादी नामाकारण भनिएको हो भन्ने भनाई छ ।

वडा नं. ३, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : थानपति

गाउँ र टोलको परिचय गुल्मी जिल्लाको पूर्वी क्षेत्र, पवित्र कालीगणकीको समिपमा अवस्थित थोर्गा गाउँ एउटा डाँडो भेमपोखरा देखि स्याल पोखरी सम्म र अर्को डाँडो जौखोलापारी भमादी, ओखालढुङ्गा, तालपोखरी सम्म फैलिएको छ । ब्राह्मण, क्षेत्री, नेवार, मगर, घर्ति र दलित जातजातिको संयुक्त बसोबास रहेको यो गाउँ उखु, खुदो र गूँड उत्पादन हुने गाउँको रुपमा परिचित छ । गाउँटोलको नामाकरणः रुरु गाउँपालिकाको ज्ञवा क्षेत्रबाट यस गाउँमा मानिसहरु बसाइसराइ गरीआएको बुझिन्छ । बसाइसराइको क्रममा “थोरैगए” भन्ने शब्द अपभ्रंस भै “थोर्गा” भएकोहुन सक्ने अनुमान छ । यो गाउँलाई “थोर्गा” को साथै “थानपति” पनि भनिन्छ । गा.वि.स. छँदा यस्को नाम “थानपति गा.वि.स.” थियो ।

वडा नं. ४, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : बलेटक्सार

गाउँटोलको नामाकरणः ज्ञवाली वंशहरुको वासस्थानरहेको हुँदा ज्ञवा भनिएको र पौराणिक समयमा रकम र पैसा काट्ने ठाउलाई टक्सार भन्ने गरिएको भनाई अनुरूप टक्सार भनियो ।

वडा नं. ५, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : बम्धा

गाउँ र टोलको परिचयः यस रुरु गाउँपालिकाको वार्ड नं. ५ साविकको बम्धा गा.वि.स. हो । यस वडाको पूर्वमा रुरु गा.पा. को वार्ड नं. ६ पश्चिममा छत्रकोट गा.पा. उत्तरमा सत्यवती गा.पा. तथा बढीगाड नदी रहेको छ । यहाँ गुल्मी जिल्लाकै सबै भन्दा बढी वोटे, माभित तथा गन्धर्वहरुको बसोबास रहेको छ ।

गाउँटोलको नामाकरणः साविकको बम्धा गा.वि.स. हालको रुरु गा.पा. वार्ड नं. ५ माँ वौवा (बम्धाकोत) रहेको र वौवा, वौवा भन्दै अपभ्रंश भएर बम्धा नाम रहन गएको हो ।

वडा नं. ६, प्रदेश नं. ५, जिल्ला : गुल्मी, रुरु गाउँपालिका, गाउँ र टोल : रिमुवा

गाउँ र टोलकोपरिचयः यस गाउँपालिकाको वार्ड नं. ६ साविकको रिमुवा गा.वि.स. हो । यस वडाको पूर्वमा सत्यवती पश्चिममा छत्रकोट उत्तरमा कालिगण्डकी र दक्षिणमा कालिगण्डकी गाउँपालिकाहरु सिमानाका रुपमा रहेका छन् । हरियाली बन जँगल, बडीघाट खोला संगै महाभारत पर्वत शृँखलामा प्राकृतिक, भौगोलिक र सांस्कृतिक मनोरमताले सिंगारिएको रिमुवा सबै वडाहरु मध्ये एक हो । यहाँका अधिकांश मानिसहरुले हिन्दु धर्म मान्ने गर्छन् । ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, कामी, दमाइ आदि यस वडाका मुख्य जातजाति हुन् ।

५०. गाउँटोलको नामाकरण:

रीमुवा स्थानीय चाडपर्वहरु (दशै, तिहार, क्रिसमस बाहेक)

क्र. सं.	चाडपर्व	मनाइने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१	वैशाखे सक्रान्ति	वैसाख	सक्रान्ति	हिन्दुधर्मालम्बी
२	हरिशयनीएकादशी, हरिवोधनी एकादशी	असार, कार्तिक	एकादशी	हिन्दुधर्मालम्बी
३	कार्तिक द्वादशी	कार्तिक	द्वादशी	हिन्दुधर्मालम्बी
४	माघेसंक्रान्ति, अक्षय तृतीया, शिवरात्रि	माघ, फाल्गुण		हिन्दुधर्मालम्बी
५	चैते दशै	चैत्र		हिन्दुधर्मालम्बी
६	हरितालिका तिज	भाद्र, असोज		हिन्दुधर्मालम्बी
७	श्रीपञ्चमी			हिन्दुधर्मालम्बी
८	गाईजात्रा	श्रावणभाद्र	श्रावण कृष्णपक्ष प्रतिपदा	नेवार
९	जनैपूर्णिमा	श्रावण, भाद्र	श्रावण शुक्लपूर्णिमा	ब्राह्मण, क्षेत्रीसमेत अन्यसबै

५१. स्थानीय जात्रा र मेलाहरु

क्र. सं.	जात्रार मेलाकोनाम	जात्रा र मेला लाग्ने वडा नं. र स्थान	जात्रा र मेला पर्ने महिना र तिथि	विशेषता
१	ऋषि केश रथ यात्रा	रिडी	कार्तिक द्वादशी	
२	गाईजात्रा (नेवार मुदायमा बढी)	वार्ड नं. १, ४ र ५	भद्रौ	पर्यटन विकासको संभावना

५२. बनक्षेत्र/नर्सरी सम्बन्धी विवरण

गुल्मी जिल्लाको रुरु गाउँपालिकामा जम्मा बनको संख्या २१ ओटा रहेको छ, जसमा १७ ओटा सामुदायिक बन, १ ओटा धार्मिक बन र ३ ओटा सरकारी बन रहेको पाइएको छ। जसमा सबैभन्दा बढी क्षेत्रफल सामुदायिक बनको रहेको देखिन्छ।

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल	प्रतिशत	कैफियत
सामुदायिक बन	३	१८ हेक्टर		भवालेपाखो, थोर्गा
	३	७१ रोपनी		
	११			
कबुलियती बन	-			
धार्मिक बन	१			
सरकारी संरक्षित बन	३	५५ रोपनी		
अन्य	-			
जम्मा	२१			

५३. सरकारी सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण

यस गाउँपालिकाभित्र सरकारी तथा सामुदायिक गरेर जम्मा १६ ओटा वनक्षेत्र रहेको पाइएको छ। जसमा सबैभन्दा बढी क्षेत्रफल अर्थात् ९५ रोपनीमा फैलिएको वन वडा नम्बर २ मा रहेको छ। उपल्ली पोखरा, बाउन पोखरा, कैनी गैरा, वेड खोला, खोल्टे पानी वेलडाङ्डा, ढाडा, चखिनात, हेकुलडाङ्डा, भन्ज्याङ्ग पोखरा, बगाले, खोला एरिया रहेको छ। साथै सबैभन्दा कम क्षेत्रफलमा वडा नम्बर ३ मा रहेको जग्गा छ।

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	क्षेत्रफल (ब.कि.मि.)	स्वामित्व
१	भवाले		
२	गहतेहार		
३	पौडेल बन कारपाटा	५० रोपनी	
४	उपल्लीपोखरा, बाउनपोखरा, कैनीगैरा, वेडखोला, खोल्टेपानि वेलडाङ्डा, ढाङ्डाचाखिनात, हेकुलडाङ्डा, भन्ज्याङ्ग पोखरा, बगालेखोला एरिया	९५ रोपनी	
५	तल्लोखोला एरिया, गैरेपोखरा, नयाँपोखरा	२५ रोपनी	
६	खर्क्कवर पिपल एरिया	१५ रोपनी	
७	डाङ्डाचौपारि, छहरेखोला क्षेत्र, बागखोर, नया चौपारी	८५ रोपनी	
८	दमाई चौर, खमारीगैरा, तल्लोखोला, नय डाडा	५० रोपनी	
९	डाङ्डाको बन, गेजाको बन, डुम्पिकारुख, तारुक डाङ्डा	६० रोपनि	
१०	कात्तिके बन, कोंद्रमण्डलीथान	४५ रोपनी	
११	शार्वजनिक बन	६५ हेक्टर	
१२	वेशिकाचौर सामुदायिक बन	८५.२५ हेक्टर	
१३	थानपति (दआटारी, खरिपानी, नेटापोखरी		
१४	चाउके		
१५	भेमरे पोखरा		
१६	सामुदायिक बन क्षेत्रहरू		सामुदायी

५४. शैक्षिक संस्था

यस गाउँपालिकामा सरकारी, सामुदायिक र निजी गरेर ४६ ओटा शैक्षिक संस्थाहरु रहेका छन्। जसमा २८ ओटा आ.वि -एउटा निजी २७ ओटा सरकारी), ७ ओटा माध्यमिक विद्यालय (७ ओटै सरकारी), ३ ओटा क्याम्पस (३ ओटै सरकारी), २ ओटा प्राविधिक विद्यालय र ६ ओटा सामुदायिक बालविकास केन्द्र रहेका छन्।

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी विद्यालय	कुल
आ.वि.	२८	२७	१	२८
मा.वि.	७	७		७
क्याम्पस	३	३		३
विद्याश्रम				
अन्य	प्राविधिक शिक्षालय	२		२
	सीपविकास तालिम केन्द्र			
	सामुदायिक बालविकास केन्द्र	६		६

५५. बालविकास केन्द्रको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका ६ ओटा बालविकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिकाको कुल संख्या ९४ रहेको छ। जसमा ४६ बालक र ४८ जना बालिका रहेको पाइएको छ। सबैभन्दा बढी खादी माविमा ३० बालक र ३२ बालिका गरी ६२ जनाको भर्ना भएको देखिएको छ।

वडा नं.	बल विकास केन्द्रको नाम	भर्ना भएका बालबालिका संख्या		जम्मा
		बालक	बालिका	
२	खादी मा.वि	३०	३२	६२
३	देविस्थान बा. बि.के.			
३	बिहार पोखरा बा.बि.के.			
३	जनकल्याण बा.बि.के.			
६	जनज्योती मा.वि	८	९	१७
६	सरस्वती नि.मा.वि	७	३	१०
६	जलुकेबडहरे प्रा.वि.	१	४	५

५६. विद्यालयमा शौचालयको विवरण

रुरु गाउँपालिकामा रहेका ७ ओटा विद्यालय मध्ये ६ ओटा विद्यालयको शौचालय सामान्य खालको अर्थात् सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको रहेको छ, भने ७ ओटै विद्यालयमा शिक्षक शिक्षिकाका लागि छुट्टै शौचालय रहेको छ। त्यस्तै गरी छात्र र छात्राका लागि भिन्नाभिन्न शौचालय पनि सबै विद्यालयमा रहेको पाइएको छ। महिला तथा अपाङ्गमैत्री शौचालय भने कुनै पनि विद्यालयमा रहेको पाइएन तर ३ ओटा विद्यालयमा रहेका शौचालय बालमैत्री भने रहेको पाइएको छ।

विद्यालयको नाम	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेखगर्ने)						मूल्य
	सामान्य (सबैले प्रयोगगर्ने किसिमको)	शिक्षक शिक्षिकाको लागि भन्दा भिन्नभएको	छात्र छात्राका लागि भन्दा भिन्नभएको	महिला मैत्री	सामान्य (सबैले प्रयोगगर्ने किसिमको)	शिक्षक शिक्षिकाको लागि भन्दा भिन्नभएको	
माधा प्रा.वि	✓		छ	छ	छैन	छैन	छ
खादीमा.वि	✓		छ	छ	छैन	छैन	छ
भरेकनि. मा.वि	✓		छ	छ	छैन	छैन	छ
रा.उ. मा.वि	✓		२	३ र ३	✓	-	८
ज्वामा.वि			२	२	-	-	-
जनज्योतिप्रा.वि.	✓	✓	✓	-	-	-	-
जनस.स	✓	✓	✓	-	-	-	-

५७. बाल क्लबहरुको अवस्था

यस गाउँपालिकामा ६ ओटा बाल क्लबहरु रहेका छन् । सबै बालक्लब समुदायमा आधारित रहेको छ । जसमा सदस्य संख्या युनाइटेड बालक्लबमा ३६ र सबैभन्दा कम सदस्य संख्या थानपति बालक्लबमा १८ रहेको छ । सबै बालक्लबमा गरेर जम्मा १७९ जना सदस्य रहेका छन् जसमा ९६ बालक र ८३ बालिका सदस्यका रूपमा रहेका छन् ।

बाल क्लबको नाम	संख्या सदस्य	बालकसदस्य			जम्मा	बालिकासदस्य			जम्मा	फिसिम		कैफियत
		द्वितीय	जन्म जाति	अन्य		द्वितीय	जन्म जाति	अन्य		समुदायमा आधारित	विद्यालयमा आधारित	
जनचेतना	३५	७	४	२	१३	१२	६	४	२२	✓		
युनाइटेड	३६	६	३	६	१५	१०	३	८	२१	✓		
सिर्जनसिल	२८	८	-	४	१२	११	२	३	१६	✓		
लाघाली	३०	-	१३	२	१५	-	११	४	१५	✓		
थानपति बालक्लब	१८	२	२	५	९	२	१	६	३	✓		
सुयोदय	३२	५	१५	१२	३२							

५८. परिवार विहिन बालबालिकाको अवस्था

विवरण	बालक	बालिका	जम्मा	कैफियत
पारिवारिक संरक्षण विहिन बालबालिका	३	२	५	
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभई बालबालिका मात्र भएको	१	३	४	
आफन्तको संरक्षणमा रहेका	७	११	१८	
संस्थागत संरक्षणमा रहेका		-	-	
सडक बालबालिका	-	-	-	
जेलमा रहेका	-	-	-	
हिंसा र यातना पीडित	१	-	१	
अलपत्र वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका	-	-	-	
वेचविखनमा परेका बालबालिका	-	-	-	

५९. वातावरण तथा सरसफाई

गुल्मी जिल्लाको रुरु गाउँपालिकाभित्र ३ ओटा सार्वजनिक शौचालय, २ ओटा फोहोरमैला फ्रांकने स्थान तथा ५८ ओटा बायोर्गाँस प्लान्ट रहेको पाईएको छ । यसरी हेर्दा वातावरण तथा सरसफाईको दृष्टिले यस गाउँपालिकामा राम्रो व्यवस्था रहेको देखिएको छ ।

विवरण	संख्या	अवस्था	विवरण	संख्या	प्रयोगको अवस्था
सार्वजनिक शौचालय	३	राम्रो	फोहर पानी/शोधनशाला		
ल्याण्डफिल साइड	२		पिउने पानी/शोधनशाला		
बायोग्रांस प्लान्ट	५८		सरसफाई सवारी साधन		

६०. सिंचाईको स्रोत

रुरु गाउँपालिकामा ९ ओटा सिंचाई स्रोत रहेको छ। जसमा ५ ओटा कुलो, ४ ओटा खोलाको पानीद्वारा सिंचाई हुने गरेको छ।

सिंचाईको स्रोत	रहेको स्थान र वडा नं
कुलो (उपल्लो विरुवा सिंचाई कुलो)	रुरु १
तल्लो विरुवा सिंचाई कुलो	ग्रादी २, रुरु १
मस्यौदी फाँट सिंचाई कुलो	-
खोलाको पानी	रुरु १
खोलाको पानी	वेशिका चौर ग्रादी २
खोलाको पानी	ग्रादी २ भरेक
ठाडोखोला (रीमुवा सिंचाई योजना)	सा. रीमुवा ५,६,७,८

६१. ताल तलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

रुरु गाउँपालिकामा जम्मा एउटा शृङ्घेश्वर तपोभूमि धाम दह पोखरी रहेकोछ, जुन, वडा नम्बर ४ मा रहेको छ।

क्र.सं.	ताल तलैयार प्राकृतिक पोखरीको नाम	रहेको वडा नं. र स्थान	क्षेत्रफल	कैफियत
१	शृङ्घेश्वर तपोभूमि धाम दह पोखरी	बलेटक्सार ४		

६२. खुलाक्षेत्र

यस गाउँपालिकामा ५ ओटा खुला क्षेत्र रहेको छ। जसको क्षेत्रफल अंदाजी १ सय २० रोपनी रहेको देखिएको छ।

क्र.सं.	खुलाक्षेत्र	क्षेत्रफल	कैफियत
१	अटारी, खरियानी, चाउके वसंतपोखरी, भेमरेपोखराचौर	अंदाजी १२० रोपनी	

६३. धार्मिक स्थलहरुको नाम

यस गाउँपालिकामा जम्मा १३ ओटा धार्मिक स्थलहरु रहेका छन्। जसमा एउटा चर्च र बाँकी सबै मन्दिर रहेको छ।

क्र.सं.	मन्दिर	चर्च	गुम्बा	मस्जिद	अन्य
१	श्रुभंगेर मन्दिर				
२	दुर्गा मन्दिर				

३	सिद्धबाबा				
४	अचमेश्वर मन्दिर				
५	थानपति मन्दिर	ठुलोदुङ्गा चर्च	X	X	
६	दुर्गा भवानी				
७	शिवालय				
८	देवीस्थान मन्दिर				
९	९ सौ	-	-	-	-
१०	भयेर मंदिर बम्बाकोट				
११	दशकेटी शिवालय				
१२	पिपलडाँडा शिवालय				
१३	कालाभैरव मंदिर				

६४. सार्वजनिक शौचाललय सम्बन्धी विवरण

रुग्गाउँपालिको वडा नम्बर १,२ र ४ मा जम्मा ३ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन् । जुन शौचालय खानेपानी उपभोक्ता समुहले चलाइरहेका छन् । भने यसको सञ्चालनको अवस्था राम्रो रहेको देखिएको छ ।

क्र.सं.	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	वडा नं.	सञ्चालनको अवस्था	सञ्चालक	कैफियत
१	साविक ग्वाढी ९ माधा	२	राम्रो छ	खानेपानी उभभोक्ता समूह	
२	बलेटक्सार	४	राम्रो छ	-	
३	रिडी	१	राम्रो छ	-	

६५. व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

यस गाउँपालिकाभित्र जम्मा १० ओटा व्यापारिक केन्द्रहरू रहेका छन् । ग्वाढी देउराली, ग्वाढी रुद्रवेनी, बलेटक्सार बजार, रानीवास र टाहाटिममा दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू पाइने गरेको छ, भने कोट बजारमा खाद्यान्न तथा स्टेशनरीका सामानहरू, खन्यारुखमा खाद्यान्न र सिलाईका वस्तुहरू पाइने गरेको छ ।

क्र.सं.	व्यापारिक केन्द्रहरूका नाम	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरू	कैफियत
१	रिडी बजार		
२	ग्वाढी देउराली	दैनिक उपभोक्ता वस्तुहरू	
३	ग्वाढी रुद्रवेनी	दैनिक उपभोक्ता वस्तुहरू	
४	पानीटंकी	खाद्यान्न	
५	स्याल पोखरी	खाद्यान्न	
६	कोट	खाद्यान्न, स्टेशनरी	
७	खन्यारुख	खाद्यान्न, सिलाई	
८	बलेटक्सार बजार	दैनिक उपभोग्य वस्तु	
९	रानीवास	दैनिक उपभोग्य र लत्ताकपडा	
१०	टाहाटीम	दैनिक उपभोग्य	

६६. सामुदायिक भवनहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा ६ ओटा सामुदायिक भवनहरु रहेका छन् ।

क्र.सं.	सामुदायिक भवनको नाम	वडानं.र वस्ती	हालको उपयोग
१	महिला विकास सामुदायिक भवन	२ नं. भंजिंगपोखरा	महिला वि.यु.स.
२	महिला सामुदायिक भवन	वडा नं.२, तल्ला खादी	नागरिक स.क. आमासमुह
३	खोरखारी सामुदायिक भवन	वडा ३ थानपति	खा.पा.समानस्येर,स्वास्थ्यसेवा
४	पानीटंकी कृषी सामुदायिक भवन	वडा ३ पानीटंकी	कृषी उपज संकलनर अन्य
५	कृषी उपजसंकलन केन्द्र	४ बलेटक्सार बजार	
६	आमा समूह सा.भवन	रिमुवा ६	✓

६७. सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाभित्र सार्वजनिक पाटीपौवा र चौतारा गरेर जम्मा १२ ओटा यस्ता स्थानहरु रहेका छन् । जसमा सार्वजनिक चौपारी र सार्वजनिक पौवा स्थानीय वासीहरुले उपयोग गरिरहेका छन् भने वडा नम्बर ४ मा रहेका सार्वजनिक स्थान स्थानीय आमा समुहले उपयोग गरिरहेको पाइएको छ ।

क्र.सं.	सार्वजनिक वस्तु विवरण	स्थान	उपयोग	कैफियत
१	मठमन्दिरका पौवाहरु रहेको			
२	सार्वजनिक चौपारी	चिलाउनेपोखरा	स्थानीय वासिन्दाहरु	
३	सार्वजनिक पौवा	भंजिंगपोखरा	स्थानीय वासिन्दाहरु	
४	खोखारी चौतारो			
५	स्यालपोखरी प्रतिक्षयालय			
६	पानीटंकी प्रतीक्षालय			
७	बर्डेङ्गाडा प्रतीक्षालय			
८	वसन्तपोखरी आमासमूह टहरो			
९	पौवा	बलेटक्सार	छैन	
१०	साविक वार्ड नं. ९	दोवाटा	ना.स.के	
११	साविक वार्ड नं. ४	कालिकास्थान	आमासमुह	
१२	दशकटी पौवा	सा.रि.६	प्रयोग	

६८. खेलमैदान सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा ६ ओटा खेल मैदानहरु रहेका छन् । जसमध्ये ४ ओटा प्रयोगमा रहेको छ । एउटा विद्यालयले प्रयोग गरेको छ , भने अन्य विभिन्न तरिकाले प्रयोगमा आइरहेको छ ।

क्र.सं.	खेल मैदानको किसिम र अनुमानित क्षेत्रफल	वडा नं. तथा स्थान	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्दै)	कैफियत
१	रुरु खेल मैदान	रुरु १	प्रयोगमा आइरहन्छ	
२	गोलाकार ३ रोपनी	खादी २	विधालय	

३	अण्डाकार २ रोपनी	रवादी ९	खेलाडी	
४	ओखलदुङ्ग खेल मैदान	सा.था.१	-	
५	बकेन भोलिबल खेल मैदान	साविक-६	प्रयोगमा आइरहन्छ	
६	पिपलडाँडा खेलमैदान	साविक-६	प्रयोगमा आइरहन्छ	

६९. पार्क, वनस्तपति तथा उद्यान सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा पिपलटारी भन्ने स्थानमा देव दन्त नामको जम्मा एउटा मात्र पार्क रहेको छ ।

क्र.सं.	पार्क तथा बाल उद्यानको विवरण	स्थान	सञ्चालक	कैफियत
१	देवदत्त पार्क	पिपलटारी		

७०. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गठन भएका टोल विकास संस्थाहरुको विवरण

रुरु गाउँपालिकामा जम्मा एउटा टोल विकास समिति रहेको छ । जसको नाम वडा नम्बर ४ बजार व्यवस्थापन समिति हो ।

क्र. सं.	टोल विकास संस्थाको नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम	क्र.सं.	टोल विकास संस्थाको नाम	ठेगाना
१	वडा नं. ४ बजार व्यवस्थापन समिति					

७१. विद्युत / सौर्य उर्जा आयोजनाहरुको स्थिति

यस गाउँपालिकाभित्र एउटा हाइड्रोपावर रिडी आयोजना रहेको छ । जसको क्षमता २.४ मेघावाट रहेको छ ।

क्र.सं.	विद्युत र उर्जा आयोजनाको नाम	क्षमता (मे.वा.)	क्षेत्र	लाभान्वित घरधुरी	मिटर संख्या
	रिडी हाइड्रोपावर	२.४			

७२. होटलहरुको विवरण

यस रुरु गाउँपालिकामा जम्मा ८० ओटा होटलहरु रहेका छन् । प्रायः होटलमा खान र बस्ने दुवै सुविधा रहेको पाइएको छ ।

क्र.सं.	होटलको नाम र स्थान	किसिम (सेवा)	कैफियत
१	४० वटा	खाना, वास	सामान्य
२	राना होटल पानीटंकी	खाजा	
३	शुभ रेसुंगा पार्टीप्लेस	खाना, बस्न	
४	बलेटक्सार तन्दुरी	खान, बस्न	
५	शर्मा होटेल	खान, बस्न	
६	दंगाल कोल्ड्रिंग्स	खाने-बस्ने	
७	संगम रेस्टूरेंट	खजा नास्ता	
८	काका होटल	खाना खुवाउने	

७३. सहकारी संस्थाहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा ३० ओटा सहकारी संस्थाहरु रहेका छन् । प्राय सहकारीमा पुरुषभन्दा महिला सदस्यको संख्या बढी रहेको पाइएको छ ।

रुप गाउँपालिकामा मिति २०७५/०६/३१ सम्म सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरुको विवरण

क्र. स.	सहकारी संस्थाको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	सहकारी डिभिजन कार्यालय पाल्पादर्ता न.	कैफियत
१	श्री थानपती दुर्घ उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	थानपती-७	रुरु-३	२५३-०६४/६५	
२	श्री जनकल्याण व.उ.सहकारी संस्था लिमिटेड	थानपती-४	रुरु-३	२०८-०६२/६३	
३	श्री चेतनशील महिला विकाश व.सहकारी संस्था लिमिटेड	रुरु-६	रुरु-१	२१२-०६२/६३	
४	श्री लेकवेशी कृषि व. उ सहकारी संस्था लिमिटेड	वलेटक्सार-४	रुरु-४	२५५-०६४/६५	
५	श्री कोट देउराली महिला कृषि व.उ.सहकारी संस्था लिमिटेड	थानपती-७	रुरु-३		प्र.प. फेला नपरेको
६	रिमुवा ग्रामिण वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	रिमुवा ५	रुरु-६	३१२-०६६/६७	
७	श्री नेपाल रा.ब.त.ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	बम्घा-८	रुरु-५	८९-०५६/५७	
८	श्री बम्घा सुपथ उपभोक्ता सहकारी संस्था लिमिटेड	बम्घा-८	रुरु-५	२४-०६६/६७	जि.कृ.वि.का. गुल्मीमा दर्ता
९	श्री थानपती कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	थानपती-९	रुरु-३	३८०-०६९/७०	
१०	रुरु वचत तथा ऋ.स.स.लि.	रुरु-४	रुरु-१	२७४-०६५/६६	
११	श्री जनचेतना व.त.ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	ग्रादी-२	रुरु-२	२७०-०६५/६६	
१२	श्री नव जागरूति कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड		रुरु-३	४९-०६७/६८	जि.कृ.वि.का. गुल्मीमा दर्ता
१३	श्री सहयोगी ब.त.ऋ.स.स.लि.	वलेटक्सार-४	रुरु-४	५०६-०७१/७२	
१४	श्री वाहादी कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	बम्घा-८	रुरु-५	३८९-०६९/७०	
१५	श्री सिर्जनशील अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	रिमुवा-६	रुरु-६	३९६-०६९/७०	
१६	श्री रुरु कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	रुरु	रुरु-१	५८-०६८/६९	जि.कृ.वि.का. गुल्मीमा दर्ता

१७	श्री लामाखर्क दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	वलेटक्सार-९	रुरु-४	४७-०६७/६८	जि.कृ.बि.का गुलमीमा दर्ता
१८	श्री कालीगण्डकी कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड.	रुरु-८	रुरु-१		प्र.प. फेला नपरेको
१९	श्री भट्टकुवा दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	रुरु-८	रुरु-१	२९८-०६५/६६	
२०	श्री बम्घा दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	बम्घा-५	रुरु-५	२५१-०६४/६५	
२१	श्री रिमुवा उपभोक्ता सहकारी संस्था लिमिटेड	रिमुवा-५	रुरु-६	२८-०६६/६७	जि.कृ.बि.का गुलमीमा दर्ता
२२	श्री थोर्गेली अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	थानपती-७	रुरु-३	४०५-०६९/७०	
२३	श्री कामधेनु अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	बम्घा-८	रुरु-५	४००-०६९/७०	
२४	श्री ज्वा अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	वलेटक्सार-४	रुरु-४	४०४-६९/७०	
२५	श्री ग्वादी अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लिमिटेड	ग्वादी-२	रुरु-२	४०३-०६९/७०	
२६	श्री वलेटक्सार कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	वलेटक्सार-४	रुरु-४	३६९-०६९/७०	
२७	श्री लाडघाली कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	ग्वादी	रुरु-२		प्र.प. फेला नपरेको
२८	श्री अचम्मेश्वरी महिला विकाश सहकारी संस्था लिमिटेड	ग्वादी-२	रुरु-२	५२९-०७२/७३	
२९	श्री भंगेर भञ्ज्याङ्ग कफी सहकारी संस्था लिमिटेड	रिमुवा-२	रुरु-६	३७०-०६९/७०	
३०	श्री रुरु साना किसान कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड		रुरु-४	०१-०७५/७६	रुरु गाउँपालिकामा दर्ता

७४. व्यापारिक फर्महरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा ३ किसिमका व्यापारिक फर्महरु रहेका छन् । जसमा पैचो पसल प्रालि १ पान दर्ता गरेका १० र सामान्य व्यवसायका २५ ओटा रहेका छन् ।

क्र.सं.	व्यापारिक फर्मको प्रकार	संख्या	कैफियत
१	पैचो पसल प्रा.लि.	१	
२	पान दर्ता गरेका (व्यवसाय)	१०	
३	सामान्य किसिमका व्यवसाय	२५	

७५. प्राकृतिक स्रोत (खानी र खनिज आदि)

यस गाउँपालिकामा दुईवटा दुङ्गा गिट्टी बालुवा निकाले प्राकृतिक स्रोत रहेको छ ।

क्र.सं.	विवरण	स्थान	कैफियत
१	दुङ्गा गिट्टीबालुवा	रिडी	
२	दुङ्गा गिट्टीबालुवा	रुन्द्रविनि	

७६. अल्पसंख्यक र सीमान्तकृत वर्गको तथ्याङ्क

यस गाउँपालिकामा बोटे माझी अल्पसंख्यक तथा सिमान्तकृत वर्गका १ जातिको बसोवास रहेको छ । जसमा बोटेमाझीको संख्या ३९८ रहेका छन् ।

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	बोटेमाझी	३९८	

७७. गाउँ र टोलको अवसर, चुनौति र समस्याहरु

- १) **अवसर:** पर्यटनको विकास र विस्तार, कृषि उत्पादन, पशुपालन, व्यापारिक महलको निर्माण, प्रसस्त उत्पादन योग्य भूमि, वनजंगलको प्रयाप्तता, वजारको नजिक रहेको क्षेत्र, श्रृङ्गेश्वर तपोभूमि धामलाई पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने, रुरु ५ को टाहाटिम लगायतका क्षेत्रमा प्रसस्त उर्वराभूमि रहेको हुदा कृषि पेशालाई अझ्नीकार गरे युवाहरुलाई विदेशिन बाट रोक्न सकिन्छ ।
- २) **चुनौति:** चेतना अविवृद्धि नहुनु, भौगोलिक रूपले विकट, योग्यजन शक्तिको कमि, स्वच्छ पिउनेपानीको व्यवस्था नहुनु, फोहोर व्यस्थापन गर्ने एक्यवद्धता रूपमा पहल हुन नसक्नु ।
- ३) **समस्या:** गुरुयोजना निर्माण गरी विकास गर्नुपर्ने, गाउँमा जनशक्ति विदेशपलायन र गाउँघर छोडी शहरी क्षेत्रमा वसाईसरी जाने समस्या, भौतिक पूर्वाधार, खानेपानी र सिंचाई ।
- ४) गाउँ र टोलका विकासका सम्भावनाहरु ।

कृषि:

- (१) तरकालीखेती, पशुपालन, फलफुलखेती,
- (२) साविकको २,३,४,५,६ र ७ मा अमिलो जातका फलफुल विकास गर्न सकिने ।
- (३) साविकको ८, ५ र १ का केहि क्षेत्रमा तरकारी खेति विस्तार गर्न सकिने ।
- (४) साविकका सबै वडाहरुमा उँखु खेति गर्न सकिने ।
- (५) साविकका सबै वडाहरुमा कफी खेति गर्न सकिने ।
- (६) रुरु ५ को बम्घा टाहाटिम क्षेत्रमा पशुपालनको लागि उपयुक्त स्थान भएको ।

जलविद्युत:

- पर्यटन:** धार्मिक र साँस्कृतिक स्थलहरुको संरक्षण र विकास गरी प्रचारप्रसार गर्ने, अचमेश्वर, सिद्धबाबा, कृष्णडाँडा पर्यटन, (१) श्रृङ्गेश्वर तपोभूमिधामको विकास गर्ने ।
- (२) घ्युवेसीमा जलासय निर्माण

उद्योग:

- (१) स-साना उद्योग संचालन गर्ने ।
- (२) दुग्ध उद्योग संचालन गर्ने,

यस गाउँपालिकामा एउटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ६ ओटा स्वास्थ्य चौकी र २ ओटा आयुर्वेद औषधालय रहेको पाइएको छ भने अस्पतालको संख्या शुन्य रहेको छ । यी स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीको संख्या ४० रहेको छ ।

१) अस्पताल	०
२) प्रथमिक स्वास्थ्यकेन्द्र	१
३) हेल्थपोस्ट	६
४) कार्यरत कर्मचारी संख्या	४०
५) आयुर्वेद	२

७८. सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थी संख्या

यस गाउँपालिकाभित्र प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र सहित कक्षा १ देखि कक्षा १२ सम्म जम्मा गरेर ४९६० जना रहेको पाइएको छ । जसमा ३,४५९ छात्रा, १,२६७ दलित र १०६ अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरु रहेको देखिएको छ । त्यसमा पनि कक्षा १ देखि ५ सम्म छात्राको संख्या २२५२, दलित विद्यार्थीको संख्या ८१४ र अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको संख्या ६१ रहेको छ । त्यस्तै गरी कक्षा ६ देखि ८ सम्म छात्राको संख्या ५६३, दलित २९९ र अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको संख्या ३० रहेको पाइएको छ । कक्षा ९ र १० मा ३६७ छात्रा छन् भने ७४ दलित र १५ अपाङ्गता भएका विद्यार्थी रहेका छन् । त्यस्तैगरी कक्षा ११ र १२ मा २७७ छात्रा, ८० जना दलित विद्यार्थी छन् । यस कक्षामा कुनै पनि विद्यार्थी अपाङ्गता नभएको पाइएको छ ।

यसरी नै यस रुप गाउँपालिकामा रहेको विद्यालयहरुमा जम्मा ३३७ शिक्षकको संख्या रहेको छ, जसमा माध्यमिक तहमा सबै प्रकारका शिक्षक गरेर जम्मा ४५ जनाको दरबन्दी रहेको पाइएको छ, भने आधारभूत तहमा २९२ शिक्षकको दरबन्दी रहेको छ ।

७९. प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रका बालबालिका-४७४

कक्षा १-५ जम्मा विद्यार्थी	२३१२
कक्षा १-५ छात्रा	२२५२
कक्षा १-५ दलित विद्यार्थीसंख्या	८१४
कक्षा १-५ अपाङ्ग विद्यार्थी संख्या	६१
कक्षा ६-८ जम्मा विद्यार्थी संख्या	११३२
कक्षा ६-८ जम्मा छात्रा	५६३
कक्षा ६-८ दलित	२९९
कक्षा ६-८ अपाङ्ग	३०
कक्षा ९-१० जम्मा विद्यार्थीसंख्या	७०८
कक्षा ९-१० छात्रा	३६७
कक्षा ९-१० दलित	७४
कक्षा ९-१० अपाङ्ग	१५
कक्षा ११ - १२ जम्मा विद्यार्थी	४५४
कक्षा ११ - १२ छात्रा	२७७
कक्षा ११ - १२ दलितविद्यार्थी	८०
कक्षा ११ - १२ काअपाङ्गविद्यार्थी	०
माध्यमिक तह शिक्षक संख्या	

माध्यमिक स्थायीद्वितीय श्रेणी	२
माध्यमिक स्थायी तृतीय श्रेणी	२३
माध्यमिक अस्थायी	४
माध्यमिक राहत	५
उच्च माध्यमिक दरबन्दीमा कार्यरत	४
उच्च माध्यमिक अनुदानमा कार्यरत	४
आधारभुत तह शिक्षक संख्या	
प्राथमिक तह जम्मा	१४२
निम्नमाध्यमिक स्थायी प्रथम श्रेणी	०
द्वितीय श्रेणी	५
तृतीय श्रेणी	१२
निम्नमाध्यमिक अस्थायी जम्मा	११
निम्न माध्यमिकराहत	४
सामुदायिक विद्यालयमा संचालित स्रोत कक्षा	१
प्राथमिक स्थायी प्रथम श्रेणी जम्मा	२
प्राथमिक स्थायी स्थानीय भत्ता पाउने	०
प्राथमिक स्थायी द्वितीय श्रेणी जम्मा	६३
प्राथमिक स्थायी द्वितीय श्रेणी स्थानीय भत्ता पाउने जम्मा	०
प्राथमिक स्थायीतृतीय श्रेणी जम्मा	१६
प्राथमिक स्थायी द्वितीय श्रेणी स्थानीय भत्ता पाउने जम्मा	०
प्राथमिक अस्थायी जम्मा	३६
प्राथमिक अस्थायी स्थानीय भत्ता पाउने	०

८०. विद्यालय सम्बन्धि विवरण

यस रुप गाउँपालिकामा जम्मा ९१ ओटा विद्यालयहरु रहेका छन् । जसमध्ये ४६ ओटा बालविकास केन्द्र, ३१ ओटा प्राथमिक तहको विद्यालय (१-५), ७ ओटा निम्न माध्यमिक विद्यालय (६-८), २ ओटा माध्यमिक विद्यालय (९-१०) र ५ ओटा उच्च माध्यमिक विद्यालय (११-१२) रहेको पाइएको छ ।

बालविकास केन्द्र	४६
कक्षा १-५	३१
कक्षा ६-८	७
कक्षा ९-१०	२
कक्षा ११-१२	५
सहकारी संस्था	३०

यस गाउँपालिकामा ३० ओटा सहकारी संस्था रहेको छ ।

हुलाक सम्बन्धि विवरण

रुप गाउँपालिकामा इलाका हुलाक र अतिरिक्त हुलाक गरेर ५ ओटा हुलाक कार्यालय रहेका छन्, जसमा इलाका हुलाक कार्यालय एउटा र अतिरिक्त हुलाक कार्यालय ५ ओटा रहेका छन् ।

इलाका हुलाक

१

पशुसेवा सम्बन्धि विवरण

यहाँ जम्मा एउटा मात्र पशु सेवा केन्द्र रहेको पाइएको छ।

पशुसेवा केन्द्र

१

वन सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा एउटा इलाका वन कार्यालय रहेको छ।

इलाका वन कार्यालय

१

कृषि सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा जम्मा एउटा कृषि सेवा केन्द्र रहेको पाइएको छ।

कृषि सेवा केन्द्र

१

८१. रुरु गाउँपालिका स्थित विद्यालय तथा प्र.अहरुको नाम र सम्पर्क नम्बरहरू:

सि.नं	प्रधानाध्यापको नाम	विद्यालयको नाम	मोबाइल नम्बर	कैफियत
१	रोहित प्रसाद भण्डारी	रिडी मा.बि.	९८५७०६२२९२	
२	भोजराज गौतम	संस्कृत तथा सा.मा.बि.	९८४७५७०७९८	
३	हरि प्रसाद भट्टार्इ	भट्टकुवा नि.मा.बि.	९८४७१६६११९	
४	पदम वहादुर थापा	रुरु प्रा.बि.	९८४७३४९८८	
५	राधिका ज्ञवाली	जनज्योती प्रा.बि.	९८४७३३३०७६	
६	शान्ती ज्ञवाली	सूर्यज्योती प्रा.बि.	९८४७०६०१५१	
७	संगिता ज्ञवाली	कालिगण्डकी प्रा.बि.	९८४७१८७६९९	
८	दामोदर ज्ञवाली	थोर्गा च्युरेक नि.मा.बि.	९८४७१७२०८७	
९	आनन्द प्रधान	विद्याज्योती इ.वो.स्कूल	९८४७००२९०३	
१०	चुरामणी वराल	गवादी मा.बि.	९८४७१६८८०९	
११	लोक वहादुर मिदुन	भरेक नि.मा.बि.	९८४७१३९२०९	
१२	सुलोचना पाण्डे	रुद्रवेणी प्रा.बि.	९८४७०७५२०७	
१३	टंकनाथ ज्ञवाली	याङुड प्रा.बि.	९८५७०७६९५१	
१४	लक्ष्मी बि.क.	तल्ला गवादी प्रा.बि.	९८६७१०५३३२	
१५	नन्दी कुमारी काला	जनजागृती प्रा.बि.	९८४७१८६३०४	
१६	हरिहर ज्ञवाली	माधा प्रा.बि.	९७४७००५०९१	
१७	बिनोद ज्ञवाली	कोन्द्रा कोलौदी प्रा.बि.	९८६७१८८७०१	
१८	रमेश प्रसाद ज्ञवाली	राष्ट्रिय मा.बि.	९८५७०६४३३९	
१९	लक्ष्मण प्रसाद पन्थी	प्रतिभा प्रा.बि.	९७४७०१२८५९	
२०	केशवराज ज्ञवाली	शारदा प्रा.बि.	९७४७०१३१५३	
२१	विष्णु प्रसाद ज्ञवाली	समरदिप प्रा.बि.	९८४७१७९१८७	
२२	जानकी ज्ञवाली	प्रेम विष्णुदेवि प्रा.बि.	९८४४७२०४९६	

२३	नारायण ज्ञवाली	ज्ञवा बलेटक्सार मा.बि.	९७४७०१२५६७	
२४	कुल प्रसाद ज्ञवाली	श्रृङ्गेश्वर तपोभुमी प्रा.बि	९८५११८३४२३	
२५	नारायण प्रसाद ज्ञवाली	ज्ञानज्योती प्रा.बि.	९८४४७२४३८८	
२६	रुपा गौतम	वम्धा नि.मा.बि.	९८४७१६५१३०	
२७	गिता पन्थ	जनप्रिय प्रा.बि.	९८४७१३३५१९	
२८	राधिका ज्ञवाली	भमादी लामखर्क प्रा.बि.	९८४७१६५३६६	
२९	दुर्गा ज्ञवाली	सिन्दुरे प्रा.बि.	९७४७०१०१९५	
३०	टिका गौतम	युगज्योती प्रा.बि.	९८६७९२५२६९	
३१	खगेन्द्र प्रसाद श्रेष्ठ	वल्लेचौर प्रा.बि.	९८५७०६४०३६	
३२	योजन के.सी.	रेम्बो इ.वो.स्कूल	९८५७०६७१४२	
३३	राम प्रसाद श्रेष्ठ	जनवोध मा.बि.	९८४७१८६२००	
३४	धनन्जय गौतम	जनज्योती प्रा.बि.	९८४७२०८०१	
३५	मनकला पन्थ	लक्ष्मी नि.मा.बि.	९८४९०५९८४४	
३६	निमा गिरी	वम्धा टाहाटिम नि.मा.बि.	९८४७४९४३४६	
३७	चिरन्जीवी ज्ञवाली	दोवाटा प्रा.बि.	९८५७०६७३९५	
३८	गिता भण्डारी	जनजागरण प्रा.बि.	९८४७०१३२९	
३९	जमुना शर्मा	दमार सौरीडाडा प्रा.बि.	९८४४७२६५९८	
४०	इन्दिरा ज्ञवाली	हरि स्मृती प्रा.बि.	९८६७१३३४६७	
४१	हेमनाथ पौडेल	जनज्योती मा.बि.	९८५७०६४८४४	
४२	मनिराम पौडेल	जनसहयोग नि.मा.बि.	९७४७००३६७८	
४३	जुना न्यौपाने	जानकी प्रा.बि.	९८४७१६५१२४	
४४	दुर्गा प्रसाद गौतम	पदमा प्रा.बि.	९८४७१६५१५२	
४५	हुमकला पच्छैया	जलुके वडहरे प्रा.बि.	९८४७४५०२६७	
४६	पूरन वस्नेत	आइसटाइन इ.वो.स्कूल	९८४६२१९९३९	
४७	शंकर भट्टराई	रिडी बहुमुखी क्याम्पस	९८५७०६२७५०	
४८	लिलामनि	संस्कृत विद्यापिठ रुरु	९८५७०६२८८०	
४९	शोभाकर पन्थ	श्रृङ्गेश्वर बहुमुखी क्याम्पस	९८५७०६१५०९	